

ربیدگ

(کش خوار، کچ خماپ خوہ خپاس)

عبداللہ دشتی

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

www.balochiacademy.org

Email: balochiacademy@gmail.com

جملہ حق ©

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

ریدگ	:	کتاب کا نام
عبداللہ دیتی	:	پڑھو پول
شوکت برادرز پریس، کراچی	:	پرنٹر
2016	:	سال

ISBN: 978-969-9768-86-6

نہاد : 200/-

لڑ

7	پیش لبز	1
8	حساب	2
11	اولی دار: کش ۽ تور	3
14	کش ۽ تور، راجد پتري پڻڏار	4
17	کش ۽ تور، کنگ، آرباب	5
17	کش ۽ تور، رهیند	6
17	دوسریں آمید، شاہیم	7
18	سیر ڀاڑک، ایندگ، گرانیں، چیزانی، کشگ، شاہیم	8
19	گھڑ یال، شاہیم	9
20	دودیکی ملنکیکی، شاہیم	10
20	اسپر گنگ، شاہیم	11
22	طبعی، شاہیم	12
23	البیکر انک، شاہیم	13
24	کش ۽ تور، آرزشت	14
26	ہندوستان، بلوج، دمگاں، شاہیم، راجد پتري	15
27	مغلانی، دور، کش، رهیند	16
29	کش، شرعی، بزاں، اسلامی، رهیند	17
31	انوں کارمزب، کیس، کش ۽ تور، آرباب	18
31	کش ۽ تور، اشاری، رهیند	19
32	اعشاری، رهینداں، کش ۽ تور	20
33	عربی، ہندی، اشاری، رهیند، بروبری	21

34	سُہر ۽ گرانہا ٻیں چیزانی کش ۽ رہند	22
34	درمانانی تور ۽ رہند	23
39	دنیاء جتنا ٽئیں ملکانی تور	24
45	سرشوں:	25
46	دومی ڏار: ڪچ ۽ ماپ	26
46	ڈوری ۽ آئی ۽ راجد پتھری پُڑھ ڏار	27
49	ڪچ ۽ ساڑا	28
49	ڪچ ۽ ماپ ۽ کارمزی چیز	29
59	ہنگام	30
60	ہنگام ۽ زینانی ڪچ ۽ ماپ	31
61	ہنگام ۽ رہن ۽ موگ	32
63	زمین ۽ پراہی ۽ دراجی ۽ ہور ڪچ	33
67	نیری ڪچ ۽ ماپ	34
68	پکشاری ڏگار ۽ ایندگ کاراں زمین ۽ ڪچ	35
71	سرشوں	36
73	وہد ۽ پاس	37
74	کوہنین زمانگ ۽ وہد ۽ زانگ	38
74	استارانی زریعہ ۽ وہد ۽ زانگ	39
75	پور	40
76	لٹ ۽ سرا اوہد ۽ چارگ	41
77	ساد ۽ گھڑیاں	42
77	روچ ۽ گھڑیاں	43
78	آپ ۽ گھڑیاں	44

79	مومٽي ڳھريال	45
80	ريک ڳھريال	46
81	روچ ڳھريال ۽ ديمروي	47
83	ڳھريالاني بنداتي دروشم	48
84	پنڊولم والا ڳھريال	49
85	اسپرنگ والا ڳھريال	50
87	ڳھريال يا طاوري لاڪ	51
88	لانگ ڪيس لاڪ	52
88	وال لاڪ	53
88	طاڳم پيس يا الارم لاڪ	54
88	كيسگ ڳھريال	55
90	ڪلاني ڳھريال	56
91	ڳھريال ۽ نوکيس دروشم	57
93	وهد ۽ بناء پچ	58
95	پيتگ ۽ روچاني نام ۽ بزانت	59
96	انگريزي ۽ پيتگ ۽ روچاني نام	60
97	بلوچي ۽ روچاني نام	61
98	انگريزي ۽ عيسوي ڪلينيڊر ۽ ماڻاني نام	62
99	بلوچي سالدر	63
99	اوي سالدر	64
100	دومي سالدر	65
102	سيمي سالدر	66
103	پيتگ ۽ روچاني نام	67
103	سال ۽ چلگ	68

103	گوک گلڈ۔ پورپکین	69
104	بشن یا بشام، سہیں چلگ	70
104	پوربشن۔ سری بش	71
105	تیربندانی بش	72
106	سہیل بش	73
106	کرائی	74
107	دومی چله، حشک۔ تا کرتچ	75
107	ترویں چلہ	76
108	ہر زام، چلہ	77
108	بہار گاہ	78
109	جو لین، جارجین سالدر	79
109	روم سالدر	80
110	عیسوی سالدر	81
110	سن ہجری	82
111	اسلامی ماہانی نام	83
112	تقویم سالدر	84
114	جهانی سالدر انی بندراتی، وہد	85
115	ہندو ہانی سالدر	86
115	ہندی وہد	87
116	معیاری وہد	88
116	نوری سال	89
118	سرشوں	90

پیش لبز

کش ۽ تور بہ بیت، کچ ۽ ماپ یا وہ ۽ پاس ہر زمانگ ۽ آسٹ ۽ پ ما پیدا ک آنت۔ ہمارا جاں کہ دیروی کرتگ آہاں اے چیزانی تھا بدی آؤرتگ۔ ہمارا جاں کہ بدی نیا ۽ رتگ تاں آمر وچی ہم پشت ۽ کپتگ آنت۔ ہر راج ۽ ملکاں وتنی حساب ۽ بدی آؤرتگ۔ اے نہ انت کہ امریکہ ۽ برطانیہ ۽ رہیند زرتگ آنت ۽ چانتنا ۽ فرانس ۽ رہیند زرتگ انت ۽ روس ۽ جاپان ۽۔ ہر ملک ۽ وتنی رہیند دیروی ۽ داتگ آنت۔ ہمارا ہیند کہ آہانی گوراء رواج گپتگ بوتگ انت۔

ہے دروشم ۽ بلوچ ۽ گوراء ہم ہے رہیند بوتگ انت۔ نزانہ بلوچ ۽ نابودی بوتگ یا آئی ۽ اے وڈیں چیزانی گزرنہ بوتگ۔ بلے بلوچ ۽ گوراء چیچ چیز دیکھ روی کرتگیں دروشم یے ۽ گندگ ۽ نیت پاے ہاترا دومیانی محتاج انت۔ بلے اے محتاجی ۽ ابید ہم پٹ ۽ پول ۽ چپ پڈ رہیت کہ بلوچ ۽ گوراء کش ۽ تور، کچ ۽ ماپ ۽ وہ ۽ پاسانی زانگ ۽ ہاترا بازار میں رہیند جوڑ کنگ بوتگ آنت۔ ٹیکنا لوچی ۽ دور ۽ آیگ ۽ گوں بلوچ ۽ وتنی رہیند چیر تر اتگ انت۔ ایشی ۽ مراد ایش انت کہ بلوچ ۽ و تارا وتن نہ بوتگ۔ وتنی رہیندا ان ۽ دیروی دیگ ۽ گوں دنیا ۽ دیروی ۽ ہم پلہ بو ڳا ۽ پ دُشمن ۽ کدی ہم موه نہ داتگ ۽ آہے گر ۽ چیلانی تھاما نگیش اتگ۔ بلے پدا ہم اے پٹ ۽ پول ۽ اے چیزان ۽ جوانیں رنگ ۽ درا نگا زکنگ بوتگ۔

عبداللہ دشتی

حساب

چوکه کش ئور، کچ ئماپ ئو ہدئ پاس ئزانگ ئپیرا اے ہم زانگی بیت کہ دنیاء
گلیشور ہندو دمگاں حساب کتاب گلیشور کیس وڈا بیت۔ حساب چہ 0 (زیرو) بزاں
کہ 0 (پنا) بنتج بیت۔ اگاں چپ ئروت گلڈ امام نس حساب بندات بیت ئاگاں
راست ئے حساب بوت گلڈ اپلس عدد حساب بنت۔

چوکه بلوچی ئے حساب ہم چہ یک ئدوء بندات بیت۔ چوکه

1- یک 2- دو 3- سے 4- چار 5- پنچ 6- شش

7- ہفت 8- هشت 9- نو 10- دہ

11- یازده 12- دوازدہ 13- سیزدہ

14- چارده 15- پانزدہ 16- شانزدہ

17- ہپدہ (ھفت دہ) 18- ہڑدہ (ھشت دہ) 19- نوزدہ

20- بیست / گیست۔

40- دو گیست یا چل

80- چار گیست یا ہشاد

100- یک سد

1000- یک ہزار

10000- دہ ہزار

20000- بیست / گیست ہزار

100000- یک لکھ- سد ہزار

1000000- دہ لکھ- 1 ملین

2000000- بیست / گیست لکھ- 2 ملین

10000000-یک کروڑ-10 ملین
100000000-دہ کروڑ-100 ملین-امریکن
200000000-بیسٹ کروڑ-200 ملین-امریکن
1000000000-یک ارب-1 بلین-امریکن
1000000000000-امریکن ٹریلیون
1000000000000000-کوارڈریلیون امریکن
1000000000000000000-سیکس ٹریلیون امریکن
یک گوں بیسٹ چار زیر وہ۔ امریکن سیفٹیلیون
یک گوں بیسٹ ہپتہ زیر وہ۔ امریکن او کٹیلیٹن
یک گوں سی زیر وہ۔ امریکن نو تیلیٹن
یک گوں سی ٹسے زیر وہ۔ امریکن ڈیسی لیٹن
یک گوں سی ٹشہ زیر وہ۔ امریکن آندھیسی لیٹن
یک گوں سی ٹنوز زیر وہ۔ امریکن ڈیوڈیسی لیٹن
یک گوں چل ٹنوز زیر وہ۔ امریکن ٹرے ڈیسی لیٹن
یک گوں چل ٹپچہ زیر وہ۔ کواٹورڈیسی لیٹن
یک گوں چل ٹہشتہ زیر وہ۔ کوئین ڈیسی لیٹن
یک گوں پنجاہ یک زیر وہ۔ سیکس ڈیسی لیٹن
یک گوں پنجاہ چار زیر وہ۔ سپٹیٹنٹ ڈیسی لیٹن
یک گوں پنجاہ ہپتہ زیر وہ۔ اوکٹوڈیسی لیٹن
یک گوں شستہ زیر وہ۔ نوویمڈیسی لیٹن
یک گوں شستہ ٹسے زیر وہ۔ ویگینٹ لیٹن
یک گوں شستہ ٹشہ زیر وہ۔ آن ویگینٹ لیٹن
یک گوں شستہ ٹنوز زیر وہ۔ ڈو گینٹ لیٹن

یک گوں پیپارڈ دوزیر وے۔ ٹریوی گینٹے لیئن
یک گوں پیپارڈ پنچ زیر وے۔ کوالور گینٹے لیئن
یک گوں پیپارڈ ہشت زیر وے۔ کون و گینٹے لیئن
یک گوں گوں ہشتاد یک زیر وے۔ سیکس گینٹے لیئن
یک گوں نو دنوزیر وے۔ ڈولری گینٹے لیئن
یک گوں سد زیر وے۔ گوو گول
یک گوں سد سد سد زیر وے۔ یک سنٹی لیئن
یک گوں شش سد زیر وے۔ یوروپین سسٹم اونگ

Chris Caldwell, Mersenne Primes: History, _ (1)
Theorems and Lists at The Prime Pages.

کش ۽ تور

کش ۽ تور ۽ بندات

دنیا کدی جوڑ بوٽگ؟ انسان کدی اے زمین ۽ سرا آتگ؟ انسان ۽ دودمانی چا گرد کرگ؟ دودمانی چا گرد ۽ چہ پیش انسان گنجابوٽگ؟ اے الٰہ ۽ پاے دنیاء نندوکیں انسانانی ٻاٽرا جیڙگی حبرآنت بلے بازیں لیکه ۽ مردم ۽ ٹولیاں وٽی وٽی حیال دیما آورتگ آنت۔ نیکراہی سروک بزاں ربلاں گشتگ کہ انسان اللدرب العزت ۽ چہ عرش ۽ آزمان زمین ۽ سرا آورتگ۔ اے زمین حاص انسان ۽ ٻاٽرا جوڑکنگ بوٽگ۔ اے زمین ۽ سر ۽ زندگی پا انسان ۽ ٻاٽرا انت۔ اے آزمان ۽ آئی ۽ دیم ۽ تزوپ کیں استال ۽ ماہ ۽ روچ پا انسان ۽ آسراتی ۽ ٻاٽرا جوڑکنگ بوٽگ آنت۔ دومی نیمگ ۽ نیکراہی پکر ۽ منوکاں ابید دومی تبکہ ہم آست انت کہ آجیڙگ، مارشت ۽ پہمگ ۽ سراسدکی دارآنت، آہانی گشگ انت کہ زندمان چا آپ ۽ ودی بوٽگ، انسان بندات ۽ یک آپی جناورے بوٽگ، پدا انسان ۽ دومی دروشم کہ گندگ ۽ کنیت آشادو انت کہ انسان ہم چہ ہمانی ۽ دراتگ۔ اے تبکہ ۽ مردم سرجمیں اسٽی ۽ را یک ڳلگ پینگ ۽ نام ۽ دینیت کہ آئی ۽ پُرشگ ۽ چہ اے کائنات جوڑ بوٽگ۔ اے روچ ۽ ڦلگیں هزارانی کساس ۽ چہ اے روچ ۽ مستریں روچ اے کائنات ۽ تھا است انت۔ منے دنیا گوں یک روچ یے ۽ بندوک انت۔ ہمانی ۽ گولائی ۽ چکرگ ۽ انت ۽ ایشی ۽ ابید دگ ہے وڈیں سیارہ است انت کہ آہانی سرا زندمان ۽ پٹگ ۽، ۽ ہست بوگ ۽ حبر بوگ ۽ انت۔ زمین ۽ گولائی ۽ یک ماہ یے است انت ۽ آروچ ۽ کش ۽ تروکیں آدگ کہ سیارہانی گولائی ۽ گیشتر ماہ است انت۔ ہے وڈا چوکہ اے روچ ۽ کش ۽ ہشت ۽ ده سیارہ است انت ہے وڈا اے کائنات ۽ هزارانی کساس ۽ دگ

ہے وڈیں سیارہ آست آنت کہ پگ بینگ ء ترکگ ء چہ جوڈ بوتگ آنت۔ آہانی کشء
ہم سیارہ آست آنت ء اے سیارہانی سرالم ء زندگیں چیز بوت کنت۔ بلے تینیگہ سائنس
بس ہے روچ ء کش ء یک زمین ء نگیں سیارہ یے کہ آئی ء مرخ گشت ہمانی ء تاں
سر بوتگ کہ اے چہ زمین ء کے نزیک ترا نت ء پدا ہم او دا زندمان ء نشانی بو ہگ ء حال
نیست۔ پدا فلسفہ ء بازیں کواس ہے جبرء گوں تپاک کن آنت کہ راستی ہمیشہ انت کہ
تو گندتے ء، اے ناں کہ دیگر ء گشتگ۔ نوں اللہ ء عالم کہ انسان چہ کجہ آتگلگ ء پچے پیم ء
آئی ء زمین ء سرا آیگ بوتگ۔ واجھیں خدا ء رب الانی رید ء زمین آئی ء پتی بندہانی زند
گوازینگ ء ہاترا جوڈ کرتگ ء انسان وقی عبادت ء واست ء اے زمین ء سرادیم داتگ۔
اے دنیا ء سرجمیں آسراتی پہ آئی ء زندگو ازینگ ء آئی ء راچہ رب ء نیمگ ء بکشا ہگ بوتگ
آنت۔ آرب کئے انت؟ رب الانی رید ء آرب کل جہاں ء جوڑ کنوک انت۔ آئی ء کس
ہمسر بوت نہ کنت۔ آئی ء چہ بُر زکش جیڑات نہ کنت۔ آئی ء ابید کش زندگ بوت نہ
کنت۔ آئی ؋ نظر چ کے ء بٹگلیت آقضائے ء آماچ بیت ء چہ اے زندمان ء گسر
کیت۔ اگاں آچ کے ء دلگران بوت کے ء آئی ؋ بندگی نہ کرت ء کسے ء اگاں آئی ؋ رانہ من
رات گڈا آہم چاۓ دنیا ؆ چست کنگ بیت بزاں کہ آئی ؋ ارواه ؋ را کشگ ء برگ بیت۔
انسان ء اے دنیا ؆ آیگ کے ء دل ء رب الانی کسے بیت ء کسے ء دل ؋ نوکتریں
سائنس ؋ حیال۔ بلے انسان الم ؆ یک چاگردے ؋ ششگ ؆ آئی ؋ زندگو ازینگ۔ ہے زند
گوازینگ ؆ رید ؋ گشت کہ انسان یک زمانگے ہونڈ ؋ گارانی تھا بوتگ، ہمودا آئی ؋ زند
گوازینگ۔ درچکانی تاک ؋ کاہ ؋ بوچاں گوں وقی بدن چیر داتگ۔ جنگلی دلوتانی شکار
کرتگ ؋ لاپ والینگ۔ بوت کنت کہ آزمانگاں سنگ ؋ کچ وہد پاس ؋ حیال نہ بوتگ
یا لکھینگنگیں رہبند نہ بوتگ انت۔ ہر وہدے کہ انسان ؋ شکار کرتگ ؋ پدا شکار وقی گارانی
تھا آورتگ انت یا ورگی دگہ شے ؋ آزباب گارانی تھا آورتگ انت۔ تاں الم ؆ آہان ؋
اے گمان وا بوتگ کہ کنجام چیز چخو گران انت۔ ہونڈ انی دپ ؋ بند کنگ ؋ ہاترا تاں آہان
الم ؆ مزن مزنیں سنگ چست کرتگ انت۔ تاں آہان گرانی ؋ گمان بوتگ۔ کہ اے اداء

یک نیمگے آہانی زور دوی نیمگے هماچیزانی گرانی۔ اداچہ آہانے اے الٰم گمان بوتگ کے
منے زور چخوک انت چیز گرانی چخوک انت۔

”شکار ۽ ہاترا آلم ۽ دور درا ٹنگ انت گڈا آہاں پند مارا ٹنگ وہدے کہ آ
یک جاہ یئے چہ دوی جاہ ۽ رستگ انت، دم بُرٹگ۔ دم ۽ بالا کنگ ۽ آرام
کرتگ ۽ پدا ہماراہ نیم یا پدا ہم منچو پند جنگ ۽ باہت ۽ الٰم ۽ جیڑا ٹنگ۔ تاں
ہے ماپ ڳمان بوتگ کہ من پیسرا کساس چخو گام ۽ یا تاں چخو حدد ڦشتگاں ۽
نوں تاں چخو حدد ۽ اتنا گاں۔“ (1)

وہدہ زمانگ ۽ انساناں در چکانی سا ڳ ۽ الٰم ۽ دم بالا گرتگ، سا ڳ ۽ کم ۽ گیش
بو ڳ، روچ ۽ در آ یگ ۽ بُلگ ۽ روشننا ہی ۽ تھاری ۽ چاراں ۽ وہدہ مارشہت بوتگ۔ وہدہ
زمائناں بازیں ہور بزیں جنگلاني سوب ۽ سارتي ہم الٰم گیش بوتگ۔ سارتيں موسم ۽ انسان
بہ بیت کہ جناور ۽ دولت، آسارتیں روتا پ ۽ رؤننت ۽ وپسنت۔ آہاں الٰم ۽ در چکانی سا ڳ
گیش بو ڳ ۽ دیستگ انت۔ اے ہم الٰم ۽ بوت کنت کہ آہان ۽ سا ڳ ۽ گپتگ ۽ آہاں
پیسرا جاہ میل داتگ ۽ دیکم پر روچ ۽ سرا شنگ انت۔ ہے وڈا دور ڙزمانگ ۽ مردماء روچ
ڊدر آ ڳ ۽ ایر بُلگ، در چکانی سا ڳ ۽ دیما جمنزگ، وہدہ گوزگ ۽ مارشہت بوتگ۔
وہدے انسان گار ۽ ہونڈا نی زندگی ۽ میل کنان ۽ ڈن ۽ دراں کتیت زندگو ازینگ
بندات کنت گڈا آہان ۽ سنگ ۽ کش، فاصلہ ۽ وہدہ ارزشت ہم مارا ٹنگ۔ چوکہ وہدہ
گوزگ ۽ گوں انسانانی تھا گروپ ۽ ٹولی جو ڈ بوتگ انت۔ ملک ۽ ڈگار ڪشگی زینانی کچ
کنگ ۽ حساب الٰم ٻوتگ۔ انسان ۽ ڈن ۽ آ یگ ۽ پدالم کشت ۽ کشاری کرتگ۔ چکانی
وہدہ ہماز مین کہ پت ۽ کشتنگ آئی ۽ بھر بانگ، یا آئی ۽ کشارانی، مڙانی بھر بانگ ۽ وڈا
رہبند یئے بوتگ۔

ہے وڈا بازیں ملکاں وقی چا گرد ڇا گردی زندمان ۽ رید ۽ سنگ ۽ پار سنگ ۽
شاہیم ۽ چ ڦ ماپ ۽ وقی وقی رہبند ٿہینگنگ انت ۽ وقی دروشم ڦ نام داتگ انت۔

کش ۽ تور، راجد پتھری پُزھر:

وہ دے انسان چپ گارڊ ۾ ہونڈاں درکیت ۽ کشت ۽ کشاری ۽ بندات ۽ کنت گلدا آ چیزان ۽ دستاں گوں چست کنت ۽ آہان ۽ حساب کنت یا کہ آیانی کساس ۽ جنت۔ بہاء زور یادئے ۽ زور ۽ رید ۽ بوتگ۔ بزاں کہ پنج ہزار سال پیش وہ دے آمید (آمود) جوڑ بوت گلدا چیزان ۽ سنگ ۽ پارسنگ کنگ ۽ ریتت بنتک ۽ آسودگی یے پیدا ک بوت۔ ”مردچی ۽ چپ دوہزار سال پیش یونان ۽ روم دودمان سک نام آت ۽ آئی ۽ دست ۽ چیرا بازیں ملک آست انت۔ (ہے ہند ۽ یک ملکے کہ آئی ۽ نام مقدونیہ آت۔ سکندر اعظم ۽ پت فلف دومی ۽ بادشاہی بیت۔ پت ۽ پسکندر اعظم (الیگزینڈر دی گریٹ) کہ ارسٹو ۽ شاگرد بیت، بادشاہی ۽ دست ۽ زوریت ۽ دنیا ۽ فتح کنگ ۽ درکیت۔ آچہ منے وطن بلوجستان ۽ ہم گوزیت۔ ہے زمانگ انت کہ یونان سک نامدار انت۔

”یورپ ۽ بازیں ملک ہم ہماں دست ۽ بنت۔ ہما زمانگ ۽ روم ۽ سلطنت ۽ چیزانی حاسیں پچ ۽ ماپ ۽ ہاترا گلشینگیں لٹ، سنگ ۽ پارسنگ ۽ ہاترا شاہیم جوڑ کنگ بنت۔ نہ ایوک ۽ روم بگندے یورپی مکاں ہم ہے رہندر بوتگ انت۔ برطانیہ ۽ بگرتاں مصر، ۽ اسپین ۽ بگرتاں شام، ۽ یورپی مکاں ہم ہے کارمز بوتگ انت۔ ایشان ۽ روم سلطنت ۽ نامینگ آت۔ آ وہ ۽ حاکم ۽ ایشانی سر جمیں رہندر را شہر ۽ بجاه ۽ ایر کر تگ آت۔ مردمان ۽ پابند ہم کنگ بوتگ آت کہ آہما ۽ زور ۽ ایندگ کارانی ہاترا ہے چیزان ۽ کارمز بہ کن انت۔ روم سلطنت ۽ ہلاسی ۽ پد وہ دے اے پچ ۽ ماپ ۽ سنگ ۽ پارسنگ ۽ کشگ ۽ شے ۽ آزباب ہر ملک ۽ وٹ جوڑ کرت انت۔“ (2)

”روم سلطنت ء پد یورپ ء پچ ء ماپ ء سنگ ء کش ء حاسیں شئے ء آزباب نہ بوتگ آت۔ یک ملکے ء یک چیزے ؋ کشگ ؋ ہاترا دگرہ بندے ء دومی ملک ؋ دگرہ بندے بوتگ۔ گڈی ؋ انگلستان ؋ پچ کشگ ؋ ہاترا دبُشل“ رواج دیگ بیت۔ اے شئے لندن ؋ ویسٹ منستر حال ؋ تاں یک زمانگے ؋ کپوک بیت۔ اے سنگ پدا امریکہ ؋ کلینڈا ؋ ہم رواج گیپت۔ بلے 1862ء ؋ انگلستان ؋ ویسٹ منستر بُشل ؋ جاہ ؋ امپیریل بُشل“ بُشل ؋ سنگ ایرکنگ بیت ء ہمے بازار اپنی تھار رواج دیگ بیت۔“ (3)

”اصل ؋ پونڈ ؋ لبزم ہم رومن ؋ یک کوہنیں کشگ ؋ شئے یے کہ اے پدا جمن ایک پا تر ؋ زمانگ ؋ ہم کارمز بوتگ۔ اے چہ LIBRA ؋ زورگ بوتگ ؋ ایشی ؋ lbs درو شم ؋ کسان ہم نبیس آنت۔ پونڈ چہ کوہن ؋ زمانگاں یک زانگ بوہو کیں سنگے کہ اے لس وڈاں انگلینڈ ؋ رواج گیپت۔ آزمانگاں یک پونڈے 748 گرین ؋ بروبراء آت۔ گرین لس وڈاں گلہ ؋ دان ؋ بروبراء بوتگ آت۔

یک گرینے = یک گلہ ؋ دانے۔

یک پونڈے = 748 گرین ؋ بروبراء۔“ (4)

”پدا ہنری ہشتی ؋ زمانگ ؋ نوکیں پونڈ AVOIRDUPOIS آرگ بوت کہ اے 7000 گرین بزاں کہ گلہ ؋ ہپت ہزار دانگ۔

ایشی ؋ پدا انگلینڈ ؋ TROY POUND ناینگ بوت کہ اے فرانس ؋ یک مستریں باپاری بنجاہ ٹرانے ؋ چہ زورگ بوتگ آت۔ اے 5760 گرین یا ہمچو گلہ ؋ دانانی بروبراء آت۔ ٹرانے پونڈ آزمانگاں سہر، نگره ؋ ایندگہ انچیں گران بہا نیں چیزانی کشگ ؋ ہاترا کارمز کنگ بوتگ۔ اے کے بدلياں گوں انگلت ؋ کارمز بو ہگ ؋ آنت۔

انگلینڈ ؋ پنی ویٹ ہم پہ سنگ ؋ پارسنگ ؋ ہاترا کارمز بوتگ کہ اے ہما زمانگ ؋ کٹ بزاں کہ ”پنی“ یئے بروبراء بوتگ آت۔ انگلینڈ ؋ ابید امریکہ ؋ ہم کشگ ؋ دگہ وڈیں آزباب کارمز بوتگ آنت۔ حکومت ؋ آوہداں دگہ

دروشم ۽ سنگ ۽ شاہیم ۽ جوڈ کنگ ۽ کار ریاستانی دست ۽ میل گرت۔ ہے ہاترا امریکہ ۽ ہر ریاست ۽ وی کشگ ۽ رہبند بوتگ آنت۔ ہے وڈا امریکہ ۽ یک ریاست یہ ۽ اگاں صد پونڈ، دومی ریاست ۽ 112 پونڈ ۽ بروبر آت۔ ہے وڈا یک ٹن یہ ۽ گرانی یک ریاست یہ ۽ کیے آت گڈا دومی ریاست ۽ دگرے آت۔ گڈی ۽ امریکہ ۽ حکومت ۽ 1893ء ۽ یک تپا کیں فیصلہ ۽ ریدے یک حساب ۽ پچ ایر کر تگ آنت ۽ اے چیز انی نمونگ ۽ استینڈرواشن ۽ ایر کنگ بوتگ آنت۔ بیل ۽ بُشن ہم نامینگ بوت آنت۔ یک حکم یہ ۽ زریعہ ۽ ہر پچی کہ CONTAINER ۽ گیشینگلیں رہبند ۽ ریدائنا نہ بوتگ آ در قانودی گشگ بوتگ آت۔ درائیں چیز انی کشگ ۽ سنگ کنگ ۽ جتنا جتنا تیں رہبند ایر کنگ بوتگ آنت کہ ایشی ۽ ہاترا میٹر ک سسٹم ایر کنگ بوت۔ ہندوستان ۽ سنگ ۽ شاہیم ۽ دپڑاں آتی، ماشہ، تولہ، چھٹا نک، پاؤ، سیر ۽ من سیر ۽ ایندگہ کار مز بوتگ آنت۔ گیشیں کشگ ۽ ہاترا چھٹا نک، پاؤ، سیر ۽ من کار مز بوتگ آنت۔⁽⁵⁾

”اسلام ۽ پیش ہندوستان ۽ ہر ریاست ۽ دگہ دگہ رہبند بوتگ آنت۔ ہندوستان ۽ مسلمان بادشاہی زمانگ ۽ اے چیز انی گیشینگ ۽ درور سنت چوش کہ مغل بادشاہ اکبر اعظم ۽ دور ۽ یک سیرے 52.5 تولہ بوتگ۔ پادشاہ جہان ۽ زمانگ ۽ یک سیرے 70 تولہ بوتگ وہ دیکہ اورنگ زیب ۽ زمانگ ۽ یک سیرے 77 تولہ بوتگ آت۔ اے وڈا کشگ ۽ رہبند ہر وہ ڦ من بوتگ آنت۔⁽⁶⁾

مغلانی بادشاہی ۽ پد انگریز انی زمانگ ۽ ہندوستان ۽ تیوگیں ڏمگ ۽ انگریزاں وی رہبند رواج دا تگ آنت۔ انگریزاں انگلینڈ ۽ اوس ۽ پاؤ نڈ ہم رواج دا تگ آنت۔ ہے ڈول ۽ بلوچانی گوراء ہم ہے چھٹا نک، پاؤ، سیر ۽ من آست آنت بلے ایشاں ابید بلوچانی گوراء رہبند چوایے پیم ۽ انت کہ چھٹا نک، پاؤ، کیاس، سیر، سہ کیاس، شش کیاس ۽ پدا من۔

کشٰ ۽ تور کنگ ۽ آز باب

1- کشٰ ۽ تور ۽ رہبند:

چوکہ چې لبز کشگ ۽ پڏ رہبیت که بلوج ۽ گوراء دستاني سراچست کنگ ۽ آئي ۽ گرانی ۽
کسas جنگ بوتگ - وه ۽ زمانگاں چگ ڪشگ ۽ ٻاترا دستاني سراچست کنگ ۽ کسas جنگ
۽ کسے بنت چيا که آزمانگاں کشگ ۽ ٻاترا ڀشينتگيں سنگ ۽ پار سنگ نه بوتگ آنت -

پڙ دروار:

دولتاني ۽ چست گرتگ ۽ آئي ۽ گرانی ۽ کسas جتگ - ٻهئے ڏاوري گي شئے آئي ۽ وقت
کر تگيں شکار ۽ دولت ۽ راچست کنگ ۽ چې کسas جتگ آت -
ورگي چيز، گورا ڪنگي چيز ۽ ايندگه ساز ۽ سامان ٻهائڙ رتگ ۽ ٻهائڙ گرتگ آنت - آ
زمانگاں زره ڪلدار نه بوتگ، آهان زره ٻدل ۽ چيز دا تگ ۽ چيز ڙرتگ - مال دا تگ ۽ مال
ڙرتگ - بزاں که ده یا بيسٽ پس دا تگ ۽ گو کے ڙرتگ - یا پسے دا تگ ۽ ده من دان
ڙرتگ - اُون ھم باز یں ڻلاں مال ۽ ٻدل ۽ مال بيت - زر ۽ سراز ڙزور گ بيت -

2- دوسریں آميد ۽ شاہيم

”دوسریں آميد (آمود) ۽ شاہيم مروپي ۽ چې پئي ۾ هزار سال پيسير جوڑ کنگ بوتگ ۽
مروپي ھم دنيا ڳيشتر یں ديروي کنو یں ملکاں کارمز زکنگ بو ڳا ۽ انت - اے
يک دوسریں دارے بيت که ايشي ۽ دوئيں سري يك چج ٻنت - ۽ ايشي ۽ ميان ۽
садے بندگ بيت ۽ دوئيں نيمگا چيز اني دارگ ۽ ٻاترا ھم ساديا که سانکل پر کنگ
بيت يا آسن ۽ چنگله ھم پر کنگ بيت - پدا چارگ بيت که دوئيں نيمگاں بر و بر
آنت یاناں - چيز يك نيمگه ۽ ايير کنگ بنت ۽ دومي نيمگ ۽ کشگ ۽ از باب

دوسریں شاہیم

بزاں کہ سیر یا کلو ایر کنگ بیت۔ اے دروشم ۽ شاہیم کسان ہم بنت ۽ گزر ۽ رِدَاء مزن ہم بوت کن آنت۔ اے دروشم ۽ بازار ۾ ہم بھار سفت ۽ مردم وٽی حساب ۽ ہم جو ڈ کن آنت۔ ایشی ۽ ابیداے دروشم ۽ شاہیم سہر ۽ نگره ۽ ایندگہ گران بھائیں چیزانی کشگ ۽ پہ ہم کارمزبنت۔“ (7)

3- سریا، ٹرک ۽ ایندگہ گرانیں چیزانی کشگ ۽ شاہیم
”اے دروشم ۽ شاہیم ۽ را کانٹا گشت۔ اے گلیشور شہر انی تھام زنیں ڏگانی کش ۽ ایری ۽ گندگ ۽ کاہنست۔ کہ ایشی ۽ زریعہ ۽ ساماناں پُریں ٹرک ۽ را کشگ بیت۔

گرانیں بار کشوکیں شاہیم

لس وڈاں ایشی ۽ چہڑک ۽ جند ۽ گرانی زانگ بیت ۽ ٹرک ۽ کشگ ۽ چہ آئی ۽
تھا درائیں سامانانی گرانی زانگ بیت۔ اے دروشم ۽ کانٹا نہاد گیگ، امباریا
ایندگہ جاہاں ہم گندگ بنت کہ ایشانی زریعہ ۽ گرانیں سامانان ۽ کشگ
بیت۔ سریا ۽ کشگ ۽ ہاترا ہم ہے کانٹا کارمز بیت۔ ہے ہاترا اے کانٹا ۽
واست ۽ سکلیں مہریں آسن کارمز کنگ بنت۔ آس، سریا یا کہ ایندگہ چیزان
۽ ایشی ۽ سرا یر کنگ ۽ وزن جوانی ۽ گوں زانگ بیت۔ اے دروشم ۽ کانٹا
کمپوٹر ایز ڏ بنت ۽ جوانیں رنگے ۽ کارہم کن انت۔ آئی ۽ تھا گاڑی ۽ وزن پیسا
چہ مان کنگ بیت کہ کمپیوٹر سامانان وزن ۽ جتنا کنت ۽ دنت۔ کہ اے پرنٹ
کرتگیں کا گد ۽ سرا سامانانی وزن ۽ وزن کنگ ۽ وہ پاس ہم نبستہ بنت، اے
کانٹا مزن ۽ کسانیں سا نز ۽ بنت۔“ (8)

گھڑی والا شاہیم

4- گھڑیاں شاہیم

”اے شاہیم، چیزانی مان کنگ ۽ دوجا ٻدل ۽ یک جاہنے بیت ایشی ۽ یک گھڑیاں
وڈیں چیزے پر انت کہ ایشی ۽ یک کانٹا ٿي۔ چیز ۾ مان کن ٿي ایشی ۽ کانٹا چو گھڑیاں
۽ کانٹا ۽ تریت ۽ نمبر نبستہ انت ہما نمبر ۽ سرا کہ کنیت انت، ہما حساب گرانی چارگ
بیت۔ اے گلیشترا یئر پورٹ ۽ بازیں جاہاں دکاناں ہم ایر انت۔ اے وڈیں شاہیم

بازارِ لس وڈاں دست کپیت۔ اے وڈیں شاہیم، جتنا جتا کیں رنگ دروشم بنت۔ ایشیء سرا دکانی تھا سبزی، مسالہ، ایندگہ ورد نی چیز کشگ بنت۔“ (9)

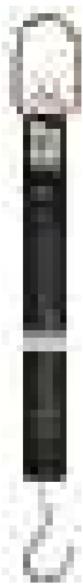
دو دیمی مکینکی شاہیم

5- دودیکی مکنکی شاہیم

”ایشیء یک نیمکے سنگ دومی نیمگ چیز ایر کنگ بنت۔ دوئینا نی میان دواں بنت ہر وہ دے کہ دوئیں آسن برو بڑی اوشتات آنت بزاں کہ وزن برو برانت۔ ایشیء وزن کم گیش کنگ، با تراپو اننٹر سرینگ بیت۔ اے گلیشور ارت پروشیں چیزانی دکاناں ایر بیت۔ ایشیء ابید ہارڈ ویر دکاناں ہم اے وڈیں شاہیم ایر کنگ بنت۔“ (10)

6- سپرنگ شاہیم

”اے شاہیم، را گلیشور سائشی تحریگ، جاہاں کارمز کنگ بیت۔ ایشیء نام چہ زانگ بیت کہ ایشیء تھا سپرنگے مان انت ایشیء یک سرے ہک گوں ہور بیت وہ دیکھ دوی سردگہ یک ہک یے پر بیت۔

سپرنگِ شاہیم

ایشی ء چیز درنجگ بنت کہ وزن ہمیشی ء چہ زانگ بیت۔ سپرنگ ء گون ء
 یک پوائنٹرے جنگ بیت۔ کہ ایشی ء یک سرے اسکیل ۽ زریعہ ء جہل ۽ بُرز
 بیت۔ چیزے ء کشگ ئہاترا ایشی ء راجا ہے ؋ درنجگ بیت، ہما جاہ ؋ کہ آمہ
 سُریت۔ یک حساب ؋ بہ اوشتیت۔ اے دروشم ؋ آئی ؋ پوائنٹر صفر ؋ پیش بہ
 داریت، پدا کشگ ؋ چیز ء راجہل ۽ ہک ؋ گوں ٹنگ بیت۔ اسکیل پوائنٹر ؋
 ذریعہ ؋ چیزے ؋ وزن وانگ بیت۔ ہر دروشم ؋ سپرنگ ؋ شاہیم ؋ وتنی کچے
 بیت۔ ایشی ؋ تھا پنجاہ کلو، سد کلو ؋ ایشی ؋ چہ گیش ؋ ہاترا مسٹریں سپرنگ ؋ شاہیم
 بنت۔ ایشی ؋ گنجائش ہم شاہیم ؋ سرانبستہ بیت۔“ (11)

طبعی شاہیم

7۔ طبعی شاہیم

”اے دروشم، شاہیم سر جھیں دنیا، سائنسی لیبارٹریاں بزاں کہ تحریک، جاہاں ایربنت ایشی، ابید سہر، پُگرہ، سہت، زیورانی باپاری بزاں کہ سٹارانی گوراء است بیت۔ ایندگہ شاہیمانی وڈا ایشی، ہم یک آمیدے (آمود) بیت۔ ایشی، دوئیں سراں سائل یادگہ ہے وڈیں سادوک بندوک بنت۔ ایش گیشتر گوں ٹیبل، لچوک بنت۔ وہ دے اے شاہیم، لیوراء ترینے گلدا شاہیم، پادگانی راڑ بُرز، نیمگ، چست بیت، ایش گوں چیچ دیگ، بُرز، چست کنگ بیت، شاہیم، دوئیں نیمگ، چٹپل، بُرز، چست بنت۔ اے دروشم، اگال دوئیں نیمگانی وزن برو بربوت گلدا ایشی، ہما میان، کانت صفر بزاں کہ برو بربی، نشان، سرا بیت۔ اگال چوش نہ بوت گلدا بزاں کہ ایشی، اے سر، آسران، دگہ چیچ دیگ بہ بیت تانکہ برو بربہ بنت۔ کجام، ہم چیز، را کشگ، ہاترا چپیں نیمگ، ایر کنگ بیت، سنگ راستیں نیمگ، کنگ بیت۔ پدا ایشی، را ہما لیور بزاں کہ ہما تاب دیوک، زریعہ، بُرز، چست کنگ بیت کہ ایشی، چیز، وزن یا بات زانگ بیت بلے شرت ایش انت کہ پسرا چہ چست کنگ، سنیل کنگ بہ بیت کہ آمید برو برا انت کہنا۔“ (12)

8- الیکٹرانک شاہیم

”مروچیگیں دنیا ء نوکتریں سائنسی رہبندانی زریعہ ء جوڑ کر تگیں الیکٹرانک شاہیم لیبارٹری، درمان جاہ ء درمانانی کارجاه، پٹ ء پولی بخواہ، نادر اہجاہ ء ایندگہ کارجاهیں کارمرز بوہگ ء آنت کہ اے گرام ء ہزارانی بھرء تاں چیزء وزن ء گرت کن آنت۔ الیکٹرک شاہیم ء کارمرز چہ درستاں گیش آرزان انت۔ ایشی ء سرا ایرکنگ ء

الیکٹرانک شاہیم

بس یک جا ہے بیت کہ چیزء ایرکنگ ء گوں آچیزء وزن بُرزء نبستہ گندگ ء کئیت۔ ایشی ء مک ء کم ء چہ کم وزن ہم زانگ بوت کنت۔ اے شاہیم ء بازیں دروشم است آنت بلے ایشی ء نوکتریں دروشم سائنس ء ٹیکنالوجی ء بازیں تکاں کارمرز بوہگ ء آنت۔ اے دروشم ء سکیں نوکیں شاہیم کارجاه ء لیبارٹریاں کارمرز بوہگ ء آنت کہ ایشانی سرا چیزء ایرکنگ ء گوں ساہ ہم بند کنگ لوٹیت۔ چیا کہ

ساهءے کشگ ء شاہیم ء زور روت انت۔ اے ساهءہم وزن نے آست کہ اے وزن
گوں آوزن ء ہور بیت گلدا آسر شر نہ تیت۔ ایندگہ شاہیمانی حساب اے شاہیم ء
نہاد گلیشور بیت۔“ (13)

کشٰ ء تورءے ارزشت:

”دنیاء جوڑ بوہک ء چہ کشٰ ء تورءے ارزشت ء انکار کنگ نہ بوٹگ۔ ٹھوس، مالعء
گیس ء تورءے حساب ء نہاد گلیشور بیت۔ شیر، شیلاخ، روگن ء پینگ ء ایندگہ
مالعء، معدن، ورگ ء وردن ء چیز گوں تور کنگ ء بہا کنگ بنت۔ گله، آرت،
کرپاس ء ایندگہ درائیں چیزان ء کشگ بیت۔ پہ تورءے زندمان ء ہر تک ء کار
بیت۔ دنیاء تھا ہمنچو کار جاہ آنت یا کہ دکان آنت او دا تورءے سرا کار بیت۔ ہے وڈا
سائنسی تجربگ، کار جاہ ء با پاری جاہاں ء زندمان ء ایندگہ جاہاں ہم چہ تورءے
کار بیت۔ کوہ نیں زمانگ ء بگرتاں مروچی ء کشگ بزاں کہ وزن ء گوں کار گرگ
بیت۔ انسانی زندہ بیت کہ زندمان ء ایندگہ ساہ دار درہاںی ہاترا تو رگ ء یک
کچے بیت۔ راستی ء اے یک حدائی دادے ہم است انت۔ اگاں تو رگ ء حیاں ء
چہ دنیاء دربہ کن نئے ء دنیاء درائیں چیز بے وزن بہ بنت گلدا چے بیت؟ ہر چیز
گوات ء گون بیت۔ اچھو کہ خلاء ہر چیز ء میل بہ کن نئے آبے وزن انت۔ کہ او دا
خلائی مسافر بے وزن بنت ء چوپکی ء وڈا گوات ء گون بنت۔ راستی ء اے زمین ء
زورءے سوب انت۔ بے وزن ء دروشم ء دنیاء پچ چیز ء را آسر بوت نہ کنت۔“ (14)

سُہرءُ نَكَرْه تور کنگءِ شاہیم

”پیشء زمانگاں تو رءو و تی حساب کتاب بوتگ آنت مردمان چیزان ء چست
کرتگ ء تو رکرتگ آنتء پدا ایشانی گوں دومی چیزان دیمپ دینی کرتگ۔ چیا که
آزمائگاں زرند بوتگ ہے ہاترامالء بدلء مہلوکء مال زرتگ۔ چیزء بدلء
چیز۔ ہے وڈا پیچ ہزار سالء پیسر دوسرا ایں آمید جوڑ بیت۔ اے چون جوڑ بوتگ
ء کنیا جوڑ کرتگ اے با بتء کس گوں شاہدیء گشت نہ کنت۔ شاہیم ہما انت
کہ زمانگاں جوڑ بوتگ بس نوں ایشیء دروشمء تھا بدلی اتگلگ بلے اسلء آئیء
دروشم ہما انت کہ پیسرابوتگء اے شاہیمء را پیچ ہزار سالاں چہ دنیاء جتا جتا نئیں
ملکاں جتا جتا نئیں دروشاں کارمز کنگ بوہگء انت ہمیشیء چہ کسانء مز نیں
چیزانء ٹورگ بیت۔ نوں شاہیمء دیروی کرتگیں دروشم دیما انت کہ اے کمء چکم
وزنء ہم کش آنت۔ ایشیء ابید کوہنیں زمانگء آمیدء شاہیمء کارمز انگت دنیاء
گیشتریں ملکاں است انت۔“ (15)

ہندوستانءُ بلوچ دمگاں شاہیمءُ راجد پتر

بر صغیرءُ چپش ادا ہندورا جاہانی حاکی بوتگ۔ درائیں ہندوستانءُ وڈا بلوچستانءُ
 جتنا جتا نئیں بھراں کشگ بزاں کہ وزن کنگءُ دگہ دگہ رہبند بوتگ آنت۔ آوہداں کارمز
 بوکیں من، شش کیاس، سیر، سہ کیاس، کیاس، پاؤ، چھٹا نک، تولہ، ماشه، رتی کارمز
 بوتگ آنت۔ گرائیں یا بازیں چیزانی کشگءُ ہاتر امنءُ شش کیاس یا سیرءُ کمیں چیزانی
 ہاتر ایزخ، گلہءُ جوءُ دانگ کارمز بوتگ آنت۔ ایشانی اے نام چکجا ایر کنگ بوتگ آنت
 ایشیءُ راجد پترءُ بابتءُ پچ زانگ نہ بیت بلے بلوچءُ گوراءُ استیں وزنءُ سازءُ سامانا نی تھا ہم
 ہے ملیں چیز اسست انت۔ مردوجی ہم ہے کارمز بوہگءُ آنت۔ گمان ہمیش انت ک
 ہزاراں سالاں چاے چیز کارمز بوہگءُ پہ ماسر بوتگ آنت۔

بلوچستانءُ نز یک گوراءُ دمگانی وزنءُ رہبند:

حساب بروبری

1 رتی	8 دانگ بزخ
1 ماشه	8 رتی
1 تولہ	12 ماشه
1 چھٹا نک	5 تولہ
1 پاؤ	4 چھٹا نک
1 کیاس	2 پاؤ

1 سیر	2 کیاں
3 کیاں	6 پاؤ
6 کیاں (3 سیری من)	12 پاؤ
80 تولہ	1 سیر
1 من (ہندی)	12 سیر
1 من (انگریزی)	40 سیر

مغلانی دورہ کشش ۽ رہبند:

”مسلمانانی اے ڏمگ ۽ آگ ۽ پد بازیں وہاں تاں ہندوستان ۽ مغلانی حاکی بوتگ ۽ ہے ڏا بلوچستان ۽ ہم آہانی حاکی ۽ سان اسٹ آنت۔ آہاں اے کشگ ۽ رہبند بدل نہ کرت آنت ۽ ہمیشان ۽ رواج دات۔ بلے آہاں اے ڏمگ ۽ شرعی کشش ۽ رہبند ہم رواج دات آنت۔ بلے پدا ہم چہ کو ہنیں رہبند ۽ جتنا نہ آت۔ بلے آہاں ایشی ۽ تھابدی آورت۔ چوکہ مستریں اکبر ۽ دورہ یک سیرے ۽ تھا تو لہ آنی کساس بدل کنگ بوت۔ چوکہ ”یک سیرے ۽ تھا 80 تولہ ۽ بدل ۽ 52.5 تولہ ایر کرت بزاں کہ پنجاہ ۽ دو نیم۔ شاہ جہاں ۽ دورہ یک سیرے ۽ 70 تولہ بنت ۽ اور نگزیب عالمگیر ۽ دورہ یک سیرے ۽ 77 تولہ ۽ رہبند گلیشینگ بوت۔ اے مغلانی دورہ رہبند انگریزانی دورہ ہم ہے حساب ۽ اسٹ اتنت۔“ (16)

مغلانی دورۂ کش ۽ تور ۽ رہبند:

حساب بروبری

1 رتی	8 بزخ
1 ماشه	8 رتی
1 توله	12 ماشه
1 چھٹا نک	5 توله
1 پاؤ	4 چھٹا نک
نیم سیر	8 چھٹا نک
1 سیر	16 چھٹا نک
1 سیر	4 پاؤ
نیم سیر	2 پاؤ
4 سیر	1 دھڑی
1 من	10 دھڑی
3 من	1 سطہ
80 توله	1 سیر
1 من	40 سیر

”چونا ٻا اسلام، آئيگه ۽ پيش عرباني تهـا کشـگ، حاسـسـيـنـاـتـنـتـ چـوـكـهـ اـيـنـدـگـهـ رـاجـانـيـ گـورـابـوتـگـ آـنـتـ عـربـانـيـ هـرـقـبـيلـهـ گـورـاءـ وـقـيـ وـقـيـ رـہـبـندـهـ بـوـتـگـ۔ـ گـلـهـ ۽ـ بـهـاـ کـنـگـ بـوـتـگـ گـلـڈـاـ پـيـرـاـ چـهـ گـلـهـ،ـ پـارـسـنـگـ اـيـرـ بـوـتـگـ آـنـتـ۔ـ ھـمـيـشاـنـ چـهـ گـلـهـ کـشـگـ بـوـتـگـ ٻـهـمـ ڏـاـيـنـدـگـهـ چـيـزـانـيـ کـشـگـ،ـ ٻـهـاـ ٻـهـامـيـ،ـ پـارـسـنـگـ اـيـرـ بـوـتـگـ آـنـتـ۔ـ پـداـرـنـدـءـ گـيـشـيـنـتـگـيـيـسـ رـہـبـندـکـارـمـرـزـ بـوـتـگـ ٻـهـمـ رـہـبـندـءـ رـاوـتـيـ گـيـپـتـگـيـيـسـ ھـنـدـءـ ڏـمـگـاـنـ مـسـلـمـاـنـاـنـ روـاجـ دـاـتـگـ۔ـ بلـےـ اـےـ اـزـ بـاـبـانـيـ ھـوـرـيـ،ـ گـيـپـتـگـيـيـسـ مـلـڪـانـيـ وـقـيـ اـزـ بـاـبـ ھـمـ کـارـمـرـزـ بـوـتـگـ آـنـتـ ٻـهـمـ ٻـهـاـ ڪـارـاـکـهـ آـهـاـ پـهـ وـتـاـنوـكـيـسـ جـخـنـجـاـ لـ سـرـاـ ڪـنـگـ نـهـ لوـٹـ اـتـگـ۔ـ بـلـوـچـسـتـانـ،ـ ھـنـدـءـ ڏـمـگـاـنـ ڇـشـ ٿـوـرـءـ ٻـهـمـ آـزـ بـاـبـ کـارـمـرـزـ بوـھـگـ،ـ آـنـتـ،ـ ھـنـدـوـسـتـانـ،ـ ڏـدـگـهـ باـزـيـسـ ڏـمـگـاـنـ وـقـيـ رـہـبـندـءـ ھـوـرـيـ،ـ اـسـلـامـيـ رـہـبـندـ ھـمـ کـارـمـرـزـ بـوـتـگـ۔ـ“ (17)

694ھ، بزاں 1316ء عيسوی، یک عالم، بہاؤ الدین ابراہیم بن عبد اللہ تاجر ملتانی وہدے مکہ مكرمة زیارت، روت گلڈا آشرعی رہبند سرجی، وانیت، ایشی، بابت پٹ، پول کنت۔ ہندوستان، ہما وہدال رواج گلپتگیں ہندوستانی ازباب، درہم، دینار، متاع، ومد، سرنجیں پٹ، پول، کنت، مکہ معظمه، چہ درہم شرعی، دینار، صاع، ایندگ، چیزانی، گیشینتگیں رہبندال ہندوستان، کاریت، دہلی، طیکسال، ایشان، کشلشارینیت، پداہمدا پہمیان کنت بلے پداہمیں عالمائی آئور تگیں کشل، ازبابانی سراتپاک نہ کرتگ۔ چیا که حجاج بن یوسف، زمانگ، شرعی کشل، کے باز بدی آرگ بوتگ، آت پداہمیں شرعی ازباب شک، تهابن، بلے پداہمیں عالمائی رداء ایشان، شرگشگ بیت، بازیں وہدال چہ ہندوستان، گلڈی مغل بادشاہ، زمانگ، ہندی، انگریزی کشل، ازبابانی ھواری، شرعی آزباب، ھم کارمزء بنت۔“ (18)

کشٰ ۽ تور ۽ شرعی آزباب

عربی رہند

ہندی رہند ۽ بروبر

کسas 0.5 رتی	طوج
کسas 1.8 رتی	قیراط
کسas 7.2 رتی	وانق یا وانگ
کسas 25.2 رتی	درھم
کسas 4.5 ماشہ	مشقال یادیئار
کسas 34 تولہ ۽ 1.5 ماشہ	رطل (بغدادی)
68 تولہ ۽ 2 ماشہ	نڈ
68 تولہ ۽ 2 ماشہ	سن
درہم ۽ حساب ۽ 1 تولہ نے ۽ 8 ماشہ ۽ 3 رتی	استار
مشقال ۽ حساب ۽ 1 تولہ نے ۽ 8 ماشہ ۽ 2 رتی	استار
درہم ۽ حساب ۽ 273 تولہ	صاع
مشقال ۽ حساب ۽ 270 تولہ	صاع
درہم ۽ حساب ۽ 5 من ۽ 5 سیر ۽ پاؤ نے کم	دق
مشقال ۽ حساب ۽ 5 من ۽ دو سیر کیا سے	دق

انوں کارمزب وکیں کش ۽ تورءؑ آزباب

”ادا گیش تر اعشاری نظام رواج گپتگ۔ بلے انگت بازیں ڏمگاں ۽ دور دریں میتگاں ۽ بازیں شہراں ہم مردم کو ہنیں رہندے ۾ ریداء بئے ۽ شرکن آنت۔ کلوگرام ۽ بدل ۽ چھٹا نک، پاؤ، سیر ۽ من ۽ حساب کن آنت ۽ بئے ۽ شرءؑ وہاں اے ازبابنی اعشاری رہندے زریعہ نہداں گیشین آنت۔ شہر ۽ گران بہائیں درمانان ۽ کشگ ۽ ہاتر انوں ہم رتی، ماش ۽ تولہ ۽ حساب بوہگ ۽ انت۔ چیا کہ گرانیں چیزانی کشگ ۽ ہاتر اسیر، من، دھڑی ۽ کچا پکائیں سیر ۽ کارمزلس وڈاں بوہگ ۽ انت۔“ (19)

کش ۽ تورءؑ اعشاری رہندے

”اے رہندے گیشینگ، ہاترا فرانسیسی اکیڈمی ۽ کمیٹی ۽ 1791ءؑ قومی اسمبلی ۽ یک احوالے پیش کرتگ۔ کہ ایشی ۽ دراجی ۽ یک بستاری ایں رہندے ۽ را بارسلونا ۽ دنگر ۽ کرگوراں سروے ۽ گیشینتگ۔ 1801ءؑ فرانس ۽ ایشی ۽ را قانوندی بستار داتگ۔ 1840ءؑ ایشی ۽ را کچ ۽ ماپ ۽ ہاتر الیمنٹگ بوتگ۔ پیریس اکیڈمی ایکٹ ۽ ریداء اعشاری رہندے دراجی ۽ اکائی میٹر ۽ کش ۽ اکائی کلو گرام نایینگ بوتگ آنت۔ پلائینم ۽ ریڈیم ۽ چے جوڑ بوتگیں یک سلاخی ۽ دونشانانی میان ۽ ہندے گیشینگ بوت۔ شرت اے ایرکنگ بوت کہ ایشی ۽ درجہ حرارت صفر ڏگری سینٹی گریڈ ٻہ بیت۔ ایشی ۽ رابدات ۽ پیریس ۽ نزیک ۽ سینٹے ۽ ایرکنگ بوت۔ اے وہاں اے رہند دنیا ۽ یک سد پنجاہ ۽ چے گیش ملکاں کارمزب بوہگ ۽ انت۔ 1950ءؑ برطانیہ ۽ ایشی ۽ را کم کم ۽ پنجار کنائینگ ۽ بند ۽ بوج کنگ بوت۔ ایشی ۽ سرجمیں رہند 1992ءؑ شنگ کنگ بوت۔ پاکستان ۽ اے 1971ءؑ آرگ بوت۔“ (20)

اعشاری رہبنداء کشش ۽ تور

برو بر تور

حساب

یک ملی گرام	1000 مائیکرو گرام
یک سینٹی گرام	1 ملی گرام
یک ڈیسی گرام	1 سینٹی گرام
یک گرام	1 ڈیسی گرام
یک ڈیکا گرام	10 گرام
یک ہیکٹو گرام	10 ڈیکا گرام
یک کلو گرام	1 ایکٹو گرام
یک میریا گرام	10 کلو گرام
یک کونٹل	10 میریا گرام
یک اعشاری ٹن (21)	10 کونٹل

عربی، ہندی اور اعشاری رہبند و بروبری

عربی رہبند	اعشاری رہبند	ہندی رہبند	اعشاری رہبند
1 قیراط	1.8 رتی	218.7 ملی گرام	میلی گرام
1 دانق	7.2 رتی	874.8 ملی گرام	ملی گرام
1 درہم	25.2 رتی	3.0618 گرام	گرام
1 مشقال یادیٹار	4.5 ماشہ	437.4 ملی گرام	ملی گرام
1 رطل بغدادی	34 تولہ نیم ماشہ	398.018 گرام	نیم ماشہ
1 مڈ	796.068 چھٹا نک	13.65 گرام	گرام
1 ادقیقہ	10.05 تولہ	122.472 گرام	گرام
1 صاع	273 تولہ	3.1842 کلو گرام	کلو گرام
نیم صاع	273 تولہ	1.5921 کلو گرام	کلو گرام
نیم نگرہ	52.5 تولہ	612 گرام	گرام
نیم سہر	7.5 تولہ	87.48 گرام	گرام
مہر کم چہ کم کساس	31.5 گرام نگرہ	30.618 ماشہ نگرہ	ماشہ نگرہ
مہر فاطمی	131.25 کلو گرام نگرہ	1.5309 تولہ نگرہ	تولہ نگرہ
پرداق کساس	2625 کلو گرام نگرہ	30.618 تولہ نگرہ	تولہ نگرہ

(22)

سُہر، پگڑہ ۽ گراہا نئیں سینگانی کش ۽ تور ۽ برطانیہ ۽ رہند (Troy)

Weights)

حساب	برو بریں حساب
1 پٹی ویٹ	24 گرام
1 اونس	1 پونڈ
15 پونڈ (ٹرانے)	144 پونڈ
یک اوایر	437.5 گرام (ٹرانے)
20 پینی ویٹ	1 اونس
0.5 پونڈ (ٹرانے)	5760 گرین
(23) 1 پونڈ (ٹرانے)	480 گرام (ٹرانے)

درمانانی تور کنگ ۽ رہند (Apothecaries Weight)

حساب	برو بریں حساب
20 گرین	1 یک سکر پل
3 سکر پل	1 ڈرم
8 ڈرم	1 اونس
12 اونس	1 پونڈ
60 مائچ مینیم	1 مائچ ڈرم
8 مائچ ڈرم	1 مائچ اونس
20 اونس	1 پنٹ

اعشاری رہنماء حساب مائع ٹور

برو بریں تور	تور
1 سینٹی لیٹر	10 ملی لیٹر
1 ڈیسی لیٹر	10 سینٹی لیٹر
1 لیٹر	10 ڈیسی لیٹر
1 ڈیکالیٹر	10 لیٹر
1 ہسیکٹولیٹر	10 ڈیکالیٹر
1 کلو لیٹر	10 ہسیکٹولیٹر

مائع برو بریں ایندگہ حساب

برو بریں تور	تور
1 گز	4
یک پنٹ	2
یک کوارٹ	2 پنٹ
1 گیلن (امپیریل)	4 کوارٹ
1 پیک	2 گیلن
1 بُشل	4 پیک
1 کوارٹر	8 بُشل
10 پونڈ	1 گیلن نے آپ

امریکن سسٹم ۽ میٹرک سسٹم

میٹرک تور	امریکن تور
64.7900 ملی گرام	یک گرین
0.0648 گرام	یک گرین
1295.9 ملی گرام	یک سکر پل
1.2950 گرام	یک سکر پل
1555.17 ملی گرام	یک پیٹی ویٹ
1.5517 گرام	یک پیٹی ویٹ
1771.85 ملی گرام	یک ڈرام
11.771 گرام	یک ڈرام
3887.9 ملی گرام	یک ڈرام
3.887 گرام	یک ڈرام
28.349 گرام	یک اونس
8 کوارٹ	یک گیلين امریکن
2 پینٹ	یک گیلين اپیرل
0.94 لیٹر	یک کوارٹ
3.785 لیٹر	یک گیلين برطانیہ
42 امریکن گیلين	یک بیرل
158.98 لیٹر	یک بیرل
28349.527 ملی گرام	یک اونس

ہندی میٹرک رہنمائی تپاوت

شمار	تور	تور دومی	توصیہ
1	یک تولہ	180 گرین	11.664 گرام
2	یک چھٹانک	5 تولہ	58.320 گرام
3	یک سیر	16 چھٹانک	0.9331 کلوگرام
4	یک من	40 سیر	37.324 کلوگرام
5	1 گرین	-----	64.8 ملی گرام
6	1 ڈرام	27.343 گرین	1.772 گرام
7	یک اونس	16 ڈرام	28.350 گرام
8	یک پونڈ	16 اونس	453 گرام
9	یک ہنڈرویٹ	4 کواٹر	50 کلوگرام
10	یک شارتٹن	2000 پونڈ	0.907 میٹرک ٹن
11	یک ٹن	2240 پونڈ	1.016 میٹرک ٹن
12	یک ملی گرام	-----	0.01543 گرین
13	یک قرات	1.646 ملی گرام	2000 ملی گرام
14	یک گرام	0.823 ملی گرام	1000 ملی گرام
15	یک میٹرک ٹن	1.10123 کلوگرام	1000 کلوگرام

(24)

امریکی ٹرائے اعشاری رہنمہ

برو بریں تور (اعشاری)

تور (ٹرائے)

یک اونس	(Apothcaries)	31103.481	لی گرام
یک اونس	---	13.103	گرام
یک پونڈ	---	373.242	گرام
یک پونڈ	---	0.373	کلو گرام
یک پونڈ	(Avoirdupois)	453.592	گرام
یک شارٹ	ٹن	907.185	کلو گرام
یک شارٹ	ٹن	0.9072	میٹر کٹن
یک لانگ	ٹن	1016.047	کلو گرام
یک لانگ	ٹن	1.016	میٹر کٹن

دنیا ہے جتنا جتنا تیس ملکاںی تور

(ہر ملک نے گوں دومی ملک، بروبری)

الگنڈا

یک امپیریل بُشل = 1.0315 امریکن بُشل

یک پکل = 133.5 پونڈ

یک ٹن = 302.5 گیلین

یک امپیریل گیلین = 12 امریکن گیلین

جاپان

یک کن = 1.323 پونڈ

یک سن = 1.93 پونڈ

یک کوان = 8.67 پونڈ

روں

یک پوڈا = 36.07 پونڈ

یک چھوٹ = 5.77 بُشل

یک وڈر = 3.25 گیلن

برازیل

یک لبرا = 1.012 پونڈ

یک آواڑوا = 55.34 گرین

یک کونٹل = 120.54 پونڈ

یک اروہ = 101.41 پونڈ

چین

یک کیٹھی (کن) = 16 ٹائلز (لیاگ)

یک پکل = 133.5 پونڈ

یک ٹن = 1.5 گیلن

یک کیٹھی = 1.5 پونڈ

یک پکل = 133.5 کیٹھیز

سپین

یک لبرا = 1.014 پونڈ

یک ایروبا (واٹن) = 3.5 گیلن

یک ایرذبا (آل) = 2.75 گیلن

گریس

یک آئیونین پونڈ = یک پونڈ

یک نیسٹین پونڈ = 1.058 پونڈ

یک اُدکا = 2.822 پونڈ

میکسیکو

یک لبرا = 1.014 پونڈ

یک ایروبا = 25.353

(25)

توريک دومي ڳوں بدلي:

ڪلوگرام	سير	پونڈ	من	ڻن
0.9931	2.7993	6.612	0.0804	0.003
1.8662	3.7324	8.816	0.1072	0.004
4.6655	9.331	22.04	0.268	0.01
46.655	93.31	110.2	1.34	0.05
993.1	1000	220.4	2.68	0.1
	(26)	2204	26.8	1

توله گرام ٿئها تپاوت

توله	گرام	گرام	توله
0.17147	2	23.3	2
0.257205	3	34.9	3
0.34294	4	46.6	4
0.428675	5	58.3	5
07.71615 (29)	10	116.6	10

میٹرک ڻن ٻڻن، پداڻن ۾ میٹرک ڻن ۽ بروبری

میٹرک ڻن	ڻن	ڻن	میٹرک ڻن
1.016	1	0.98421	1
2.032	2	196842	2
3.048	3	2.95263	3
4.064	4	3.93684	4
5.080	5	4.92105	5
10.160	10	9.84210	10

(27)

گرین ۽ گرام ۽ گرین ۽ تھا تپاوت

گرین	گرام	گرام	گرین
15.4321	1	0.0648	1
30.8642	2	0.1296	2
46.2963	3	0.1944	3
61.728	4	0.2592	4
77.1605	5	0.3240	5
92.5926	10	0.6480	10
308.6420	20	1.2960	20

(28)

لیٹر ۽ کوارٹ ۽ کوارٹ ۽ لیٹر ۽ تھا بدلي آؤ کيس تپاوت

لیٹر	کوارٹ	کوارٹ	لیٹر
1.36	1	0.88	1
2.72	2	1.76	2
4.08	3	2.64	3
5.44	4	3.52	4
6.80	5	4.40	5
13.60	10	8.80	10

(29)

سرشون

- 1- ارباب عبدالوکیل، ”ناپ تول“ لاہور، اردو سائنس بورڈ، 2006 تاکدیم 11
2- ہمیشہ تاکدیم 12
3- پداہمیش تاکدیم 13

Watson, C. M. (1910). British Weights and Measures. _4
London: John Murry. pp. 32–34.

F. G. Skinner. Weights and Measures, Their anclent _5
origins and developement In Great Britain up to 1855.
HMSO 1967.

- 6- ارباب عبدالوکیل، ”ناپ تول“ تاکدیم 14
7- ہمیشہ تاکدیم 15
8- پداہمیش تاکدیم 15
9- پداہمیش تاکدیم 16 تاں 24

"Lois et décrets" [Laws and decrees]. Histoire de la _20
métrologie (in French). Paris: Association Métrodifff.
Retrieved 2013-01-14.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Gram> 21

- 22- ارباب عبدالوکیل، ”ناپ تول“ تاکدیم 27
https://en.wikipedia.org/wiki/Troy_weight 23
24- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“ تاکدیم 32

[https://en.wikipedia.org/wiki/Stone_\(unit\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Stone_(unit)) 25

- 26- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“ تاکدیم 39
<https://en.wikipedia.org/wiki/Tonne> 27

<https://en.wikipedia.org/wiki/Gram> 28

- 29- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“ تاکدیم 52

چھٹے مالپ

دوری آئی، ارادہ پتھری پڑھ در:

پیش رہا مالک انسان، پہ کشت، کشاری، ہاترا دور دراج روگ کپٹک۔ تاں
ہے روگ، آئی، دم بُرگ، سوب، دوری، مارشٹ بوٹگ۔ انسان وہدے چہ گارہ
ہونڈاں درکنیت، پچیں زمیناں کنیت پدا میتگ، بازار جوڑ کنت، یک میتگ، چہ دومی
میتگ، روت تاں ایشی، چہ ہم آئی، دوری، مارشٹ بوٹگ۔ بندات، آہان گام، راناپ
لکنگ یا کچک، ہاترا کارمزکرت، ہمنچو گام آہاں جتگ، آدوري گشگ بوٹگ۔
ہے وڈا دست، گور، کارمز پہ درا جی، پراہی، کچک، بندات بوٹگ۔
بلوچستان، دوری، کچک، ہاترا بوگ، بچیل، گام، گز، گواز، ایندگ، ہے دروشم، چیز ہم
کارمز بوٹگ آنت۔

دپتر انی رید، اولی رند، یورپ، ملک جمنی، دوری، کچک، ہاترا جہدے
بوٹگ۔ اود، حکومت، اے، دارگت، تحریگ کرتگ۔

”شانزدہ ہی کرن عیسیوی، جرمی حکومت، شہر، چڑن عبادت جاہ، راہ،
یک پادگے او شتارینت یا انچیں یک چیزے میک کرت۔ ہر کس کہ ادا
چہ گوست آئی، بُر زی زانگ بوٹگ آت کے کے چہ پادگ بُر ز، جہل
ترانت۔ ہے وڈا عبادت جاہ بزاں چرچ، چڑن روکیں عبادت کنوکیں
مردمان، یک انچیں جاہے، چہ گوزگ کپت کہ اودا گوزان، آہانی گام
حساب لکنگ بوت آنت۔ حکومت، یک جہلگیرے سرجی، ایشانی حساب

داشگ آت کہ حاسیں جا ہے گوزگ ء مردمان چچنو گام جتگ۔ تجربگ ء
 چہ ہم پر بوت کہ بُرزین ء نیم بُرزیں مردمانی گامانی کساس دوفٹ
 آت۔ باز کہ وہ دے یک مردمے پاد ء چست کنت گڈا آئی ء پاد ء سرا
 پکرتاں دومی پاد ء چمپل ء میان ء دوری دوفٹ آت۔ اے ڈمروچی ہم
 آست انت۔ بل کہ ہر مردم ء گامانی چچ دگر بوت کن آنت۔ بلے لس
 ڈال اے دوفٹ بیت باز کہ دو پد ء برو براء۔“ (1)

بازیں وہ دانی گوزگ ء پد ہم مروچی کشت ء کشاری زینان ء ہم رنگ ء چچ
 آنت۔

میل، فرانگ، ساد، گواز، انج ء ایندگہ نام دنیا ڈگہ دگہ زباناں چے زورگ بوتگ
 آنت۔ اے زمانگ ء میان رو درا تک ء جا گیر داروتی زینانی چچ ء ہاترا دوری ء ڈ
 ڈیں آزباب کار مرز کن آنت۔ پہ زینانی چچ ء ہاترا کشت ء کشاری تک ء سیادی
 دارو کیں بزرگر یاد ہکاناں یک حاسیں لئے کار مرز کر تگ کہ ایشی ء رندہ یک گز نے زانگ
 بوتگ۔ اے لس ڈال گڈء مام پ کنگ ء ہاترا ہم کار مرز بوتگ۔

”مسلمان بادشاہانی زمانگ ء ہندوستان ء چچ ء ہاترا لس ڈال گام ء چہ کار
 سوار کنگ بوتگ۔ بالشت ہم دوری ء چچ ء یک آزبائے بوتگ۔ دوریں
 پنداہی ہاترا کوس ء منزل ء نام ء ہم چچ بوتگ۔“ (2)
 پہ دوریں سفر ء ہاترا ہمے دوینانی کار مرز ہندوستان ء بوتگ۔ آزمانگاں مردمان
 پیادگ ء سپر کر تگ۔ سُہب ء مہله سپر ء پہ رہا دگ بوتگ آنت، سرمجیں روچ ء سپر کر تگ ء
 شپ ء جا ہے ء او سپان کر تگ۔

زمین گچک، نوکتريئن از باب

نزدیکیں جاہانی ہاترا گوک گاڑی، خچر، ایندگہ اولاد کارمز بوٹگ آنت۔ اسپ سک شنگ آنت بلے مردمان غربی، سوب، اسپ داشت نہ کرتگ۔ ڈاک، چیز یک شہرے، چہ دومی شہر، اسپانی سرا بُرگ آنت۔ زمانگاں مردمان باہوتاں بیلو، قلات تاں کندہاریا کابل، مکران تاں کوه سلیمان، کچج تاں قلات، لسیلہ تاں شال یا ایندگہ دمگاں سپر کرتگ۔ انگریزانی زمانگ، ہم چوشیں سپرانی ہاترا اسپ، سرا شنگ آنت۔ اشترا گیشتر پہ بآپاری کاراں کارمز بوٹگ آنت بلے زمانگاں مکران، مردمان کراچی، روگ، ہاترا اشترا، سرا سپر کرتگ۔ ریل گاڑی، موٹل گاڑیانی جوڑ بوہک، پد سپر کے آرزاں بوٹگ، نوں میل کلومیٹر انی تھا بدلتگ آنت، مروچاں کلو میٹر، میٹر، سینٹی میٹر، ملی میٹر روانج گپتگ آنت۔

1- کچ ۽ ساڑا:

کچ بلوچی زبان ۽ لبزے، ماپ، چیزی ۽ دراجی، پراہی ۽ جھہلی ۽ کساس کنگ۔
بلوچانی گوراء گیشتر ہندڻ دمگاں په انگریزی ۽ لبز MEASUREMENT یا اردو ۽ لبز پیمائش ۽ جاه ۽ کارمزبیت۔ باز میں جاہاں اے ہر دلبز ہواری ۽ ہم کارمزبنت چوکہ ”کچ ۽ ماپ“۔ دومی بلوچانی گیشتر ہندڻ دمگاں کچ ۽ لبز په زمین ۽ لوگانی ہندڻ گیشینگ ۽ کارمزبیت ۽ ماپ گدڻ ٿیج ۽ ایندگ کہ کسانیں چیزاں په کارمزبیت۔ کچ بنیاتی حساب ۽ زمین ۽ چگ بزال زمین ۽ دراجی ۽ پراہی ۽ جھہلی ۽ کساس جنگ ۽ کارمزبیت۔

په دروارے که:

مرد پچی مراد ۽ زمین ما کچ اتگ۔ انجو گواز پراہی ۽ انجو دراجی ۽ بوتگ۔

په کچ ۽ ماپ ۽ ہاترا کارمزب وکیں چیز:

بوگ، پٹک، پچیل رگنزم، گور، گرز، گواز، پد، گام، تنگ، ساد، ہنگام، نیم ہنگام، تسو، نیم تسو، هیبا، نیم هیبا۔

1- بوگ:

لئک کانی ٺڻانی پڙ و شجاہ ۽ بوگ گشت، ہمے بوگ کہ انگریزی ۽ ”انچ“، ”گوش آنت“ نے کہ دوازده بوگ یک پدے (FOOT)۔

بوگ

بوگ انگریزی ۽ انج ۽ بروبراء انت۔ انج ۽ واست ۽ بوگ کارمزبیت که ایش انگریزی ۽ دو نیم سینٹی میٹر انت۔ کہ انج ھم دو نیم سینٹی میٹر بیت۔

2-پٽک:

”ماتی لنگ کا سکچٹ ۽ چہ یک ۽ درگر ۽ در شہار دینت، ہمیشانی شہار ۽ در اجی ۽ گوش آنت۔ بزاں کا سکچٹ ۽ سر ۽ دانک ماتی لنگ ۽ سر ۽ پٽک گشگ بیت۔“ (3) پٽک، پڈ ۽ نیم ۽ گوشنت، بزاں انگریزی حساب ۽ فٹ ۽ نیم، شش انج ۽ بلوچی ۽ شش بوگ چوشکہ: یک پٽکے انگریزی ۽ نیم فٹ ۽ حساب ۽ بیت۔

پٽک

3۔ پچیل / رکتزم:

دست ء لنگ کاں اگاں پشان نے چپنکی لنگک ء سرء بگردا انکہ ما تیں لنگک ء سرء
ذرابی جو گوش آنت۔ چیزے ء کساس کنگ۔ اے گال ء بازجاگہ ”پچیل“، ”پچیر“،
”بلیس“، ”هم گوش آنت۔ ایشی لہتیں جاہاں گیتزم ہم گوشنت۔ پچیل یا گیتزم انگریزی ء
یک فٹے ء چہ سہ ایچ کم بزاں کہ نواخچ آنت۔ سہ بوگ کم یک پدے۔ ایچ یا بوگ ء
سرجمنیں سہ بھرا نت۔ اے پہ کسانیں کچھ ء مامپ ء ہاترا کارمزبیت۔ بازجا گھاں ایشی ء را
ہشت ایچ ہم گوشنت۔

بَچِيل / رَكْتَزَم

4۔ پد:

پاد ء پینیز ء بگرتاں دراج تریں لنگک ء پد گوشگ بیت۔

پدء انگریزی جو فٹ (Foot) گوشنت۔ اے سرجمنی جو دوازدہ ایچ بزاں کہ
دوازدہ بوگ آنت۔

پَدِءِ کَج

5۔ گور، گز:

گور بلوچی ء دگه بازیں مانا ء کارمز بیت بلے په کچ ء ماپ ء اے وال، دو دست ء دراچی بزاں که یک وال یے یادو دست ء دراچی یادو دست ء میانی لئنک ء بگرتاں پونز ء سراگز گشگ بیت۔ گز مسلمان بادشاہی زمانگ ء کارمز بوتگ۔ پدا انگریزانی آیگ ء پد ہم ایشی ء را کارمز کنگ بوتگ ء مروچی باندا ہم اے کارمز بوہگ ء انت۔ یک گز سے سہ فٹ بیت بزاں کہ یک گز سے 36 بوگ انت۔ بلے شرعیت ء حساب ء یک گز سے سہ نیم فٹ بیت بزاں کہ چل ء دو بوگ بیت۔

گور، گز

6۔ گواز رگوانز:

ایشی ء لہتیں دمگاں گواز گوشت ہلہتیں جاہاں گوانزاں، بلے چیز یکیں انت۔
 گواز چونا ہا ”دوئیں دستاں کہ پشا نے چے یک دستے لنگک ء بگردا نکہ دوئی دستے تو کی
 لنگک ء اے دراجی ء نام ”گواز“ انت“۔ یک گوازے پنج فٹ انت بزاں کہ 60 ایچ
 یا 60 بوگ گشگ بیت۔

گواز / گوانز

ایشی ء بلوچی ء گواز گوشت ء انگریزی ء تھا ایشی ء چوشیں نامے مارا دست نہ
 کپتگ۔ ایشی ء ابید پچ ء دمگ دشت ء گواز ء حساب ایشان چے چٹ دگه وڈا نت چوشکہ آ
 پہ دشت ء کور ء زینانی کچگ ء دارے کارمزکن انت کہ آئی ء را ہم گواز گوشت، کہ آئی ء
 دراجی ء چے پاد ء ماتی لنگک ء بگرتاں دست ء بُر زی ء دارج تریں لنگک ء یک گوازے
 زانگ بیت۔ بلے سید ظہور شاہ باشمی ء وقی لبر بلد (سید گنخ) ء تھا ہم ایشی ؋ گپ نہ جتنگ،
 آبس بُر ز ء داتگیں گواز ء حبراء کنت، آئی ء مانا ء نبستہ کنت۔ آئی ؋ وقی زین ہم دشت ء کورا
 آست انت ؋ آے زینانی با بت ؋ تو لگی ؋ جاہ منند میں مستریں دہکان کارواچہ ہسیبتاں ؋
 کھڈاں ؋ کھد االور شاہ قحطانی ؋ نمدی ہم نبستہ کنت۔ آئی ؋ زین ہم ہے گواز ء حساب ؋ پچ ؋
 ماپ کنگ بنت۔

دنیاءِ تہا کچک، اولی چیز کہ کارمز بوتگ گلدا آگام بوتگ۔ کہ اے مرد چاں
گلیشور ایشیائی مکانی تھا پر دوری، ماب کنگ یا کچک، ہاترا کارمز بوج، انت۔ کہ راہ،
روگ، اچہ پدے، دا نکہ دومی پد، میا نجی، زمین، دزاجی، گام لشگ بیت۔ کہ اے لس
وڈاں دوفٹ، حساب، بیت۔ اگاں زمین، یہ کچک، ہاترا دگہ ساز، سامان نہ بیت۔ گز
نہ بیت گلدا ہے کوہنیں رہند کارمز بیت۔ اے کوچکی، دمگاں کجاں نہ کجاں رنگ، اسست
انت۔ ایشی، دوری اگاں چارگ بہ بیت گلدا کے باز تپاوت بیت بلے گیشیں نہ بیت۔
ایشی، چہ بس دوری، کساس جنگ بوت کنت اسلی دوری چہ فیتہ، زانگ بوت کنت۔

گام/لام

یک گام = 2 فٹ

اے دوفٹ، 24 بوج، برو برب، بیت۔ اے گام پر زمیناں کچک، ہاترا کارمز
کنگ بیت۔ ایشی، کارمز چاغی، بلو چستان، ایندگہ دمگاں زمیناں کچک، چوش کارمز
بیت۔

علیٰ بخش ۽ زمین پرائی 80

گام ۽ دراجی 200 گام انت۔

8-تنگ:

تنگ دگه مانا ہاں ہم کارمز بیت، بلے په چج ۽ ماپ ۽ تنگ یک گیشینتگیں زمینے کہ ایشی ۽ دراجی پر ایسی گوک ۽ تنگا رلنگار ۽ حساب ۽ ہر چہار میں پہنات 40، 40، 40، 40 گام بنت۔ اُشتہر ۽ ایشی ۽ چج گیش بیت ۽ ٹریکٹر ۽ کشک ۽ حساب ۽ اے انگت دڑاج تر بیت۔ بلے په چج ۽ ماپ ۽ گوک ۽ تنگ ۽ نام گرگ بیت۔

$1 \text{ تنگ} = 40 \text{ گام}$ ۔ یک پہناتے۔

$160 \text{ گام} = \text{چہار میں پہنات}$

انگریزی 80 فٹ بیت، بزاں کہ چار میں نیم گاں 320 فٹ ۽ حساب ۽ بیت۔

اگاں زمین تنگ ۽ حساب ۽ چچ گ بیت گڈا تنگ ۽ واسٹ ۽ اے وڈا گوشہت:

درور:

مراد ۽ زمین دوازدہ تنگ انت پر ایسی چل تنگ انت دڑاجی ۽۔ ایشی

۽ متلب ایش انت کہ مراد ۽ زمین پر ایسی 480 گام انت ۽ دراجی 200 گام انت۔

گوک ۽ تنگ

сад بیست ۽ چار گواز انت۔ بزاں کہ 60 گام بیت ۽ پدءے حساب ۽ 120 پد بیت۔ انج ۽ حساب ۽ 1440 انج بزاں کہ بوگ ۽ بروبر ۽ بیت۔ ہما جاہاں کہ دودست ۽ پراہی ۽ گواز بیت گلڈاودا دودست ۽ پراہی ۽ گواز ۽ سرا بیست ۽ چار گواز ساد گشگ بیت ۽ ہما ہند ۽ کہ سر ۽ دست ۽ گواز گشگ بیت اودا ہے گواز ۽ بیست ۽ چار گواز سادے گشگ بیت۔

10-منزل:

”منزل اسل ۽ دو مینگانی یا شہر انی میان ۽ دوری ۽ گشگ بوتگ۔ دو جاہ ۽ دارگ ۽ میان ۽ ہم منزل گشگ بوتگ۔ کوہنیں زماں گاں دوری ۽ حساب ۽ مردمان سپر کرتگ۔ یک جاہ ہے ۽ جلگ ۽ پدا ہے جاہ ۽ تاں دومی جاہ ۽ دارگ ۽ ہند ۽ منزل گشگ بوتگ۔ اے ہندوستان ۽ کوہنیں زماں نگ ۽ چ ۽ ناپ ۽ یک رہندرے بوتگ۔ آہاں دو شہر انی میان ۽ دوری ۽ منزل گشتگ۔“ (4)

بلوچانی گور ۽ منزل ہما جاہ ۽ گشت کہ ہمودا کاروان دوار کنت۔

11-کوس:

”ہندوستان ۽ مسلمان بادشاہانی زماں نگ ۽ سکیں دراجیں دوری یے ۽ ماپ کنگ ۽ ہاترا کوس کارمز بوتگ۔ ہر کو سے دو میل ۽ بگرتاں سہ میل ۽ بروبر ۽ بوتگ۔ آنچو کہ مروچاں ڏگانی سراروگ ۽ وہاں گندگ ۽ کلتیت کہ کسانیں بورڈے لگ اتگ ۽ اوکا کلومیٹرن بشتہ انت۔ کوہنیں زماں نگ ۽ ہم ہر کوس ۽ پددگ ۽ کش ۽ یک کسانیں مینار نگ ۽ چیزے ایر بوتگ۔ کہ آئی ۽ سرا شہر انی میان ۽ دوری بشتہ بوتگ۔ بادشاہ جہانگیر ۽ پنست داتگ آت کہ آگرہ ۽ تاں لاہور ۽ ہر کوس ۽ سرا یک مینارے جنگ ٻہ بیت کہ پدا آکوس مینار گشگ بوت انت۔ ایشی ۽ مراد ایش ات کہ مسافران ۽ تکلیف مہ بیت ۽ آبہ زان انت کہ آچخو دوری ۽ انت۔“ (5)

لٹ

12_لٹ:

وہ زمانگاں دہکان کاراں لنگار کنگ، وہاں لئے دست اے بوگ۔ ایشی اے را مروچی ہم دہکان کارلنگار کنگ، وہاں دست اے کن آنت۔ ایشی اے را وہ گو زگ اے گوں زین، گچگ، ہاترا کارمز کنگ بوگ۔ دہکاناں ایشی اے چوتی گام چچ اتگ آنت پدا ایشی اے را دراج دراجیں زینانی یادور یانی گچگ، ہاترا کلر کارمز کرتگ۔ پدا ہمے لٹ اے گچگ، ہاترا پہ دا نمی کارمز کنگ بندات بوت۔ اے لٹ اے یک لیشینتگیں دراجی یے بیت کہ اے سے فٹ انت اے پدا گز، دروشم اے کارمز بیت۔

13_میٹر

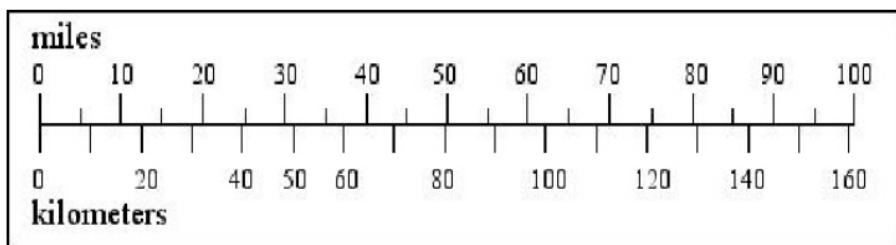
یک میٹرے کسas 3 فٹ 3 اچھے برو براء بیت۔ سکیں دراجیں فیتہ آنی یک نینگے، فٹ نبستہ بیت، دومی نیمگ، میٹرنبستہ بیت۔ ڈگار یا ایندگہ چیزانی گچگ، ہاترافٹ میٹر دو نیناں گوں دوری گچگ بنت۔
100 سنٹی میٹر بیت چہ گز، لٹ اے 1.09 گز انت۔ یک میٹرے 39.37 بوگ (اچھ) یا 3.29 پدے برو براء بیت۔

14_فٹ یا فیتہ میٹر کارمز

”اعشاری رہبند، نام گرگ پیش فٹ دوری بنیاتی اکائی بوگ، بزاں کہ کل پنا بوگ۔ اے بل کہ یورپ اے رواج گپتگ بلے انگریزانی دوراء اداء ہم ہمے کارمز بوگ۔ بلے مروچی باندا گچگ، نامدار تریں ازباب میٹر انت کہ اے میان استمنانی رہبند زانگ بیت۔ اے رہبند، دراجی یادوری بنیاتی اکائی میٹر انت۔

معیاری میٹر پلائینم ۽ ریڈیم ۽ یک سلانے کہ اے پیرس ۽ نزیک ۽ چوچ ۽ تور ۽ میان استمنانی ادارگ جوڑ کنگ بوتگ، اے سلانے ۽ سرالگ انگیں نشانانی میان دوری وہد یکہ ایشی ۽ مپر پچر صفر درجے سنٹی گریڈ ٻہ بیت، معیاری میٹر زانگ بیت اے میٹر ۽ نقل جتا جتا نئیں ملاکاں آست آنت۔ میٹر ۽ چہ مستریں ۽ کسانیں اکائی ھم کارمز بنت انجوکہ میٹر، سینٹی میٹر ۽ میٹر ۽ ایندگه۔“ (6)

دوری ۽ چوچ ۽ ہاترالس ۾ ڈال فیتہ کارمز بیت۔ مارکیٹ ۽ 5 فٹ، 75 فٹ، 100 فٹ، 150 فٹ ۽ 200 فٹ دراجی ۽ فیتہ کارمز بیت۔

میل ۽ کلومیٹر ۽ تپاوت

”اعشاری رہبند ۽ نام بوگ ۽ پیش میل سکیں دوریاں ۽ چوچ ۽ یک لس چیزے بیت۔ یک میلے 1760 گز ۽ برابر ۽ بیت۔ دوری ۽ چوچ ۽ ہاتراہندوستان ۽ انگریزاں میل دیما آئورت۔ کوس ۽ منزل چوچ ۽ ہاتراہندوستان ۽ زمانگ ۽ چہ رواج دیگ بوتگ انت۔ بلے انگریزانی زمانگ ۽ آئی ۽ جاہ ۽ میل حساب بوتگ، درائیں پکہ ایس دگانی سرامیل نبستہ بوتگ انت۔ اعشاری رہبند ۽ رواج دیگ ۽ پدمیل ۽ جاہ کلومیٹر ۽ گپتگ۔“ (7)

ہنگام

ہنگام چونا دوازدہ کلاک، شپ یاروچ، گشت، شپ یاروچ دو ہنگام آنت۔
سیاہ آپ، یک بھرے کہ سر جمیں دوازدہ کلاکاں ڈگارے، بیت آئی، ہم ہنگام گشت
بلے ادا، پہ کھانی آپ، ہاترا کارمزب ہو گے، مانا، زورگ بیت۔ چوکہ مکران، دمگاں
کھن سک باز انت، اودا کشت، کشاری ہم کھانی زریعہ، کنگ بیت۔ آہندہ دمگاں
وہدے کہ کھن جنگ بنت یا بگش نے کہ در آرگ بنت گڈا اودا ہتھیں مردم ہوار بنت،
اے کار، کن آنت۔ اے کار، تھا ہواریں مردم دہ، بیست یا ایشی، چ گیش ہم بوت کن
آنت، بلے ایشی، تھا ہنگامانی کساس دہ ایر کنگ بیت۔ کم ہم بوت کن انت۔ مردمانی
کساس، کارداریت کہ چخو مردم پہاے کار، پت بوتگ۔ ہما حساب، گیشینگ بنت۔
اے درائیں مردم ہو رکھن، جن آنت، آپ، بھر کن آنت۔ پدا، ہندانی زمین، ہم ہنگام،
حساب، ہما زماگاں بھر بانگ کنگ بوتگ آنت۔ پدا زمیناں، یک حساب، مردمانی
سرابھر کنگ بوتگ۔ ہر کیے، آپ، بھر، را ہنگام گشگ بوتگ، انگت ہم ہے حساب
انت۔ پدا سور، سانگانی وہدہ جھیز ہم ہنگامانی حساب، دیگ بنت۔ کھن، آپ، را ہنگامانی
حساب، بھر بانگ کنگ بیت چوکہ یک ہنگامے می، دوتاس بیت، بزاں کہ یک تاس
یے جوہ، آپ، میل کن نے ہے آپ، سر بُر، روگ، انت، آسی رندہ پر بوت گڈا یک
ہنگام یے سرجم بیت۔ پدا دومی ہنگام، بھر کنیت۔ نوں اے ہم بوت کنٹ کہ یک ہنگامے
ی، دومرد میں گک انت، ہرمد مے، آپ، نیمھ بابزاں کہ یک تاے بھر بیت۔ (8)

گھڑی کہ تسویہ کاری دروشم انت

(۱) ہنگامہ زینانی کچہ مہاپ:

ہنگامہ زینانی کچہ مہاپ کہ ہما وہ دے کہنگ ء پذیں خدا آئی بوتگ آنت
خمر دماں پہر یک مرد مے زینانی کچک ء ہاترا یک دارے کارمزگرتگ کہ ایشیء
درابی دہ پد (فٹ) بوتگ۔ ہنگامانی زینانی گیشینگ ء پد اے دار کارمز نہ بیت۔
پدا پہ ہنگامہ خدا بندہ زینانی پہ آئی چکاں بہر بانگ ء ہاترا بس ہما وڈ کہ اگاں خدا بندہ
ء چار ہنگام آنت ء چار چک آنت گلڈا چاریں چکاں ہر کے ء پہ یک ہنگا مے بہر بیت۔
اگاں یک ہنگام یے گلڈا چاریں چکاں ہر کے ء را یک تسویے بہر بیت۔ اگاں
ہشت چک آنت گلڈا ہر کے ء نیم تسویہ بہر بیت۔ ہے حساب ء زمین بہر بانگ کنگ
بوتگ بنت۔ سورہ سانگ ء وہ دہم ہنگام، نیم ہنگام، تسویہ، نیم تسویہ کا جو وہ دہم ہمیزء
حساب ء دیگ بیت۔ (۹)

(۲) ہنگام ۽ رہن ۽ موگ:

ہنگام ۽ آپ یا ہنگا مے زمین ھم په وام ۽ زورگ ۽ ہاترا وہد ۽ زمانگاں رہن ھم کنگ بوگ آنت، من اے زمانگ ۽ ھم رہن کنگ بنت۔ کہ ایشی ۽ رہن کنگ ۽ وام زورگ بیت ۽ پدا امامی دیگ ۽ پد ہنگام پدا موگ بیت۔ یک ہنگا مے په دہ ہزار ۽ وہد ۽ زمانگاں رہن کنگ بوگ۔ (10)

1- نیم ھبّا:

نیم ھبّا یک تا سے آپ ۽ حساب ۽ کساس کنگ بیت۔ چو کہ تاس ۽ آپ ۽ میل کن آنت تاس ۽ یک ٹنگے (کلک) پر انٹ ہر وہدے کہ تاس آپ ۽ پر بوت بزاں کہ نیم ھبّا ۽ بھر سر جم بوگ۔ ادا چہ نیم ھبّا ۽ حمدابند ۽ بھر سر جم بیت۔ نیم ھبّا ہنگام ۽ سی ۽ دو تاس آپانی تھا بس یک تا سے آپ انٹ۔ (11)

2- ھبّا:

ھبّا دو تاس آپ بیت۔ بزاں کہ تاس ۽ را آپ ۽ میل کنگ بیت۔ وہدے تاس آپ ۽ دور ند ۽ پر بیت تاں ھبّا ۽ حمدابند ۽ آپ ۽ بھر سر جم بیت۔ ھبّا ہنگام ۽ سی ۽ دو تاس انی تھا دو تاس آپ انٹ۔ (12)

3- نیم تسو:

نیم تسو چار تاس آپ بیت۔ بزاں کہ تاس ۽ را آپ ۽ میل کنگ بیت۔ وہدے تاس آپ ۽ چار رند ۽ پر بیت تاں نیم تسو ۽ بھر سر جم بیت۔ تسو ہنگام ۽ سی ۽ دو تاس انی تھا چار تاس آپ انٹ۔ (13)

4۔ تسویہ

تسویہ لبزی مانا ہم ہمیشہ انت کہ تا سے ء رائٹنگ چنگ ۂ آئی ء را
آپ ء تھا میل کنگ ہر وہ دے کہ پُر بیت بزاں کہ تسویہ سرجم انت۔ بلے ادا تسویہ شت
تا س آپ ء را گلشگ بیت۔ بزاں کہ تا س ء را آپ ء میل کنگ بیت۔ وہ دے تا س آپ ء
ہشت رندہ پُر بیت تاں تسویہ حُدابندہ بہر سرجم بیت۔ تسویہ نگام ء سی ء دو تا س آپ انی تھا بس
ہشت تا س آپ انت۔ (14)

5۔ نیم ہنگام:

نیم ہنگام شانزدہ تا س آپ بیت۔ بزاں کہ تا س ء را آپ ء میل کنگ
بیت۔ وہ دے تا س آپ ء شانزدہ رندہ پُر بیت تاں نیم ہنگام ء حُدابندہ بہر سرجم بیت۔ نیم
ہنگام، ہنگام ء سی ء دو تا س انی تھا شانزدہ تا س آپ انت۔ (15)

ذر اجی ء اعشاری رہبند

10 ملی میٹر	سینٹی میٹر
10 سینٹی میٹر	ڈیسی میٹر
100 سینٹی میٹر	میٹر
10 ڈیسی میٹر	ڈیسی میٹر
10 میٹر	ڈیکا میٹر
10 ڈیکا میٹر	ہیکلٹو میٹر
1 کلومیٹر	1000 میٹر

(16)

زمین، دراجی، پراہی، ہور چک

بروبر

دراجی، پراہی

1	چاریں نیمگاں یک بوگ (انچ)	6.4516 سینٹی میٹر (چاریں نیمگاں)
1	پڈ (فٹ) (چاریں نیمگاں)	9.2903 ڈسی میٹر (چاریں نیمگاں)
1	گز	0.836 میٹر (چاریں نیمگاں)
1	مرلہ	272 پڈ (فٹ) (چاریں نیمگاں)
1	کنال	1640 ایکٹر میل (چاریں نیمگاں)
1	جریب	21760 پڈ (فٹ)
1	کنال	20 مرلہ
1	کنال	5440 پڈ (چاریں نیمگاں)
1	جریب	4 کنال
1	کنال	12.47 ایکٹر
1	کنال	0.125 ایکٹر
8	کینال	1 ایکٹر

دوري ۽ چج

1 پک	=	12 بوگ
1 گز	=	3 پڈ
1 پول	=	5.5 گز
1 اچ	=	1 بوگ
2 نیم سینٹی میٹر	=	1 بوگ
1 ٻٹک	=	6 بوگ
1 پڈ	=	2 ٻٹک
1 چچیل رگ تزم ریچچیل	=	9 بوگ
1 گز	=	3 پڈ نیم
1 گز (شرعی)	=	3 پڈ نیم
1 گواز	=	5 پڈ
60 بوگ (اچ)	=	1 گواز
2 پد (فٹ)	=	1 گام
24 بوگ	=	1 گام
تنگ ۽ دراجی	=	40 گام
تنگ ۽ چاریں نیمگ	=	160 گام
1 تنگ (چاریں نیمگاں)	=	400 پڈ
24 گواز	=	1 ساد
3 پڈ	=	1 لٹ
36 بوگ	=	1 لٹ

گز 1760	=	میل 1
میٹر 0.9144	=	گز 1
کلومیٹر 1.6093	=	میل 1
میٹر 1000	=	کلومیٹر 1
سینٹی میٹر 2.54	=	انج 1
سینٹی میٹر 30.48	=	پ 1
میٹر 0.3048	=	پ 1
(آنج) بوج 0.039	=	ملی میٹر 1
بوج 0.39	=	سینٹی میٹر 1
ملی میٹر 1000	=	گز 1.09
پ (فٹ) 660	=	فرلانگ 1
میل 1	=	فرلانگ 8
گز 22	=	چین 1
میل (کساس 0.6213)	=	کلومیٹر 1
کلومیٹر (کساس 1.61 کلومیٹر)	=	میل 1

(17)

چاریں نیمگاں چھٹے آنگریزی رہنمہ

برو بربی

=

دراجی

144 بوج چاریں نیمگاں (اسکواٹر انج) = 1 پدے چاریں نیمگاں (اسکواٹرفٹ)

1 گزے چاریں نیمگاں = 9 پد چاریں نیمگاں

11 کیلٹر = 4840 گز چاریں نیمگاں

1 میل یے چاریں نیمگاں = 640 گز چاریں نیمگاں

1 پول یے چاریں نیمگاں = 30.5 گز چاریں نیمگاں

1 روڈ = 40 پول چاریں نیمگاں

11 کیلٹر = 4 روڈ

11 کیلٹر = 10 چین چاریں نیمگاں

11 کیلٹر = 160 پول چاریں نیمگاں

1 چین یے چاریں نیمگاں = 884 گز چاریں نیمگاں

1 ٹاؤن شپ یے = 36 میل چاریں نیمگاں

(18)

نِری چھٹے مامپ

برو بربی	درا جی	برو بربی	درا جی
1.5 فیدل	3 پڈ	6 پڈ	1 فیدل
1.5 کیبل	50 فیدل	120 فیدل	1 کیبل
1 نِری میل	6080 پڈ	1 لیگ	3 میل
1 نِری لیگ تے	3 نِری میل	1 کیبل	feet 608
1 ڈگری	1 hur	1 نِری میل	1 ناٹ
1 سرکل	360 ڈگری	1 نِری میل	1.15 یواں میل

(19)

پہ کشاری ڈگار، پلات یا ایندگ کے کارانی ہاتراز میں ہے کچک

کشت ہے کشاری زمین یا لوگی زمین ہے ہاتراپلاس آنی بہا کنگ ہے وہاں آئی ہے را کچک لوٹیت۔ ہے وڈا لوگ بندگ ہے وہاں گام گام ہے کچک کپیت۔ جوانیں وڈے ہے کچک ہم یک ہزرے کہ ہر مردم ایشی ہے زانت نہ کنت۔ اگاں یک ڈگار یا پلاٹ ہے چاریں نیمگ بروبر بہ بنت یا پشت ہے دو دم ہے بروبر بہ بنت گڈا چوشیں ڈگار یا کہ پلات ہے کچک آرزان انت۔ بلے ہما ڈگار یا پلاٹ ہے چاریں نیمگ بروبر مہ بنت آئی ہے کچک سک گران بیت۔ ڈگار ہے پلاٹ وڈا وڈا بوت کن انت۔ سہ کونہ بنت، چار بنت، پنج بنت، گول ہم بنت ہے کدی کدی شش کونہ والا ہم بوت کن انت۔

گڈا ایشانی کچک ہے رہبند ہم جتنا بیت۔ ہے وڈا گس جوڑ کنگ ہے وہاں یا ایندگ جوڑ کنگی کارانی وہاں چات، نالی، دیوال، چھت ہے تاں ٹائل جنگ، پلستر کنگ ہے فرش ہے پرکنگ ہے کاران ہے کچک کپیت۔ وہ دیکھ لیش ہے چے گیش مردمان ہے کچک ہے وہاں رد دیگ ہم بوت کنت۔ ہے ہاترا لمی انت کہ اے وڈیں حساب ہے داد ہے کچ ہے مامپ ہے سراپٹ ہے پول بہ بیت۔

دو دم یکے ہے دو دم یکے زمین، ڈگار یا پلاس ہے کچک ہے رہبند:

”اگاں ڈگار، زمین یا پلاس دو دم بروبر ہے دو دم بروبری ہے حساب ہے بوت گڈا آئی ہے کچک سک آرزانی ہے گوں بوت کنت۔“

چک ۽ رہند:

اگال زمین ۽ دراجی 8 پد بوت ۽ پراہی چل پد بوت گڏا هشاد ۽ چل ۽ گوں ضرب دئے۔
چوشکه

$$3200 = 40 \times 80$$

بزاں که چاریں نیمگاں 3200 پد
3200 ۽ اگال مرلہ جوڑکنگی بوت گڏا ایشی ۽ را 272 ۽ گوں بھر با نگ کن چوشکه :
3200 ۽ گوں 272 ۽ بھر کنگ به بیت که 11.76 بیت۔

بزاں که یازہ مرلہ ۽ دوسد ہپتا دفت۔ ہمے وڈا کنال ۽ جریب ہم زانگ بوت کن آنت۔
(20)

چاریں دیکم بروبریں زمین ۽ چک ۽ ماپ:

اگال یک پلاٹ، زمین، کشاری زمین ۽ چاریں نیمگاں بروبر بوت آنت بزاں که چاریں
نیمگانی دراجی ۽ پراہی یک حساب بوت آنت بزاں که چاریں نیمگاں بیسٹ بیسٹ ۽
حساب آنت۔ گڏا 20 ۽ گوں 20 ۽ گون ۽ ضرب دیگ بیت چوشکه :

$$20 \times 20 = 400$$

بزاں که چار سدفت چاریں نیمگاں سرجی ۽ بیت۔ اگال ایشی ۽ مرلہ جوڑکنگی بوت گڏا:
400 ۽ گوں 272 ۽ گون ۽ تقسیم کن کہ ایشی ۽ جواب 1.47 کمیت آنت۔

دیوالء بن پڊء کچ:

دلس وڈاں گسء جوڑ کنگء ہاترا یا ایندگ کارانی ہاترابن پڊء ایرکنگ یا چریانی جنگ بنداتی کاربیت۔ بلے ایشیء ابید جہلء پٹگء ہاترائز کمزینء چیرء ہم لوگ جوڑ کنگء ہاتر ادا کان یا کہ سٹور یا گدام جوڑ کنگء ہاتر از مین دزو پگ بیت۔ ہر وہ دڑو پگء ٹھیکہء سر ادیاں۔“ (21)

اگاں دیوالء بن پڊء ہاترا پٹگ سه فٹ جہلی، دوفٹ پراہیء بیست فٹ دراجی بوت گڈا ایشیء را چوش کچگ بیت۔

$$\text{جہلی} = 3 \text{ پدر}$$

$$\text{پراہی} = 2 \text{ پدر}$$

$$\text{دراجی} = 20 \text{ پدر}$$

$$\text{درجی} \times \text{پراہی} \times \text{جہلی} = \text{سر جمیں کچ}$$

$$20 \times 2 \times 3 = 120$$

بزاں کے 120 مکعب فٹ“ (22)

دیوالء بندگء کچ:

”دیوالء بندگء ہاترا آئیء را چوش کچگ بیت۔ یک دیوارےء دراجی 16 فٹ بیت پراہی 14 فٹ بیت گڈا کچ چوزانگ بیت۔

$$\text{دیوالء دراجی} = 16$$

$$\text{دیوالء پراہی} = 14$$

$$16 \times 14 = 224$$

بزاں کے دیوالء کچ 224 مکعب فٹ انت۔

اگاں دیوال ۽ سر جمیں کچ بزاں کے زنڈی زانگی بوت چوکہ دیوال دوفٹ ۽ زنڈانت۔

دیوال ۽ دراجی = 16

دیوال ۽ بُرزی = 14

دیوال ۽ زنڈی = 2

$2 \times 14 \times 16 = 448$

بزاں کے 448 مکعب فٹ

اے رہبند، چہ کجا مہم دروشم ۽ پرائی ۽ زنڈی ۽ رازانگ بوت کنت ۽ ہشت ۽ بُرزی، سنگ ۽ کنکریٹ ۽ دیوال ۽ کچ چارگ بوت کنت۔

(23)

سرشون:

- 1- ارباب عبدالوکیل، ”ناپ تول“ لاہور، اردو سائنس بورڈ، 2006، تاکدیم 54 ہمیشہ
- 2- سید ظہور شاہ حاشمی، ”سید گنج“، کراچی، سید حاشمی اکیڈمی، 2001، تاکدیم 55 تاکدیم
- 3- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“، سید گنج، کراچی، سید حاشمی اکیڈمی، 2001، تاکدیم 56 تاکدیم
- 4- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“، سید گنج، کراچی، سید حاشمی اکیڈمی، 2001، تاکدیم 57 تاکدیم
- 5- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“، سید گنج، کراچی، سید حاشمی اکیڈمی، 2001، تاکدیم 58 تاکدیم
- 6- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“، سید گنج، کراچی، سید حاشمی اکیڈمی، 2001، تاکدیم 59 تاکدیم
- 7- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“، سید گنج، کراچی، سید حاشمی اکیڈمی، 2001، تاکدیم 60 تاکدیم
- 8- دوست جان دانش ”موبائل جبر“، آسیا باد، سال 2014
- 9- ہمیشہ

10-پداہمیش

11-پداہمیش

12-پداہمیش

13-پداہمیش

14-پداہمیش

15-پداہمیش

<http://www.infoplease.com/ipa/A0001659.html> 16

17-کتاب، انٹرنٹ ٻازیں مردمان چہ جست ئ پُرس

18-پداہمیش

19-ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“ تاکدیم 76

20-ہمیش تاکدیم 77

21-پداہمیش تاکدیم 80

22-پداہمیش تاکدیم 81

23-پداہمیش تاکدیم 83

وہ دن پاس

وہ دن جند پھی یے؟ وہ اسل ہما گوستگیں ساہہت انت کہ کارے ہنگ یا نہ
کنگ، وہاں گوستگ۔ ہمیشی نام وہ دن انت۔ اے دنیا بیت یا سر جمیں کائنات ہے وہ
گوں بندوک انت۔ روج در آیگ بہ بیت یا روج بُلگ۔ روج شب، گرمی ساری
بہ بیت کہ بہار تا کچنڈ موسم دراہ وہ دن شانی انت۔ درائیاں چیش انسان دن وہ دن
گوں بندوک انت۔ آے دنیا پیدا ک بیت کسانی چہ مزن بیت، مزني تاں پیر
بیت۔ ہے وڈاں درچک دار، جنگل مرگ، کرم کلدوک، دراہ وہ دن گوں بنت۔ تاں
بے جانیں چیزانی سراہم وہ دن اثر بیت۔ آہم وہ دن ہمراں پُرش پروش، آماج بنت۔
آنچیں جاہ کہ اودہ یک زمانگے زر چول جنگ مردپی او دار یگستان حشکیں کوہ انت۔ وہ
گوزگ گوں آسن زنگ زور انت، ملگزاریں زید ویرندان بنت۔ انسان سوچ تھا
وہ دن حیال کدی چونی اتگ، اے جبر شاہدی گوں گشگ بوت نہ کنت بلے اے شاہدی
الم رستگ کہ انسان وہ دن اے دنیا سرا اتگ گلدادنیا ہر نیمگ جنگ بوتگ۔ سک
ہور بوتگ موسم گیش سارت بوتگ۔ انسان گارانی تھا نشگ گارانی دروازگ سنگ
گون ابند کرتگ انت و تاراچہ ساری رکینتگ۔ روج وہاں انسان گاراں چہ ڈن
در اتگ انت روج سراترا اتگ انت۔ آ درچک کوہاں چہ در اتگ ڈن میدانی
سرا اتگ انت۔ روج آنچیں جاہاں و پتگ انت کہ اودا درچکانی ساہک نہ کپتگ،
درچک ساہک چخو وہ دن پداہانی گور سر بوہگ، دوئی جاہ چخو وہ دن پدا سر بوہگ، اے
وڈیں حیال انسان وہ دن بابت سوچ عپد رکن انت۔

پیش زمانگ انسان گاران یل کنان وہ دن میدانی زندگی گوازینگ
بندات کرت۔ گڈا کشت کشاری کرت۔ نندگ و است لوگ، روج در آیگ
بُلگ، شب روج بوہگ، درچک دیوالانی ساہگان چاران وہ دن کساس جنگ۔

کوہنیں زمانگ وہدے زانگ

1- استار انی زریعہ وہدے زانگ:

”آzmanء دیما تیز پنا کیں استالاں چڑما نگ، مردماء وہدے کسas ہم جتگ۔ آہاں چار اتگ کہ آzmanء سراستار سرجی، گردش، بنت، شپ، گوزگ، گوں و قی جاہ، بدل کن آنت۔ آہاں چار اتگ کہ آzman، بازیں استال شپ، پاساں یک جاہے، بنت گڈا شپ، دومی، سینی، چار می پاس، دومی جاہ، بنت۔ وہدے زمانگ، انسان سلہ ایں زمین، سرا شپ، وپتگ آنت آہاں استالان، جوانی، گوں پیپاس اتگ۔ آہاں استالانی گردش، چہ وہدے کسas جتگ۔ آہاں شپ، وپسگ، ساعتائیں یک استال نشان کرتگ، پداہر پاس، ہے استال چار اتگ کہ ایشی، چپ آئی، وہدے کسas جتگ۔ (1)

پورے ہپتیین استار

استالانی سرا بس کیمیں وہدء چارگ ناں گندے بھار، بش، زہر آپ، گرّاپ، حشکیں چلگ،
تھریں چلگ، ہور، سال، آبادی بوگ، غیر آباد بوگ، کشارانی کشگ، وہدء پاس ہم
استالانی سرا ایر کرتگ آنت۔

2-پور

”یکجاہ مُجھ ہجمبریں استار آنت کہ تازی (عربی) ، ایشان، ”ٹھریا“، گوش آنت،
پارسی، ”پروین“، گوش آنت کہ اے استار دا نکہ چل روچ، گندگ نہ بنت گڑا
بلوچ گوش آنت کہ ”پورز مین، آنت۔“ چوش ہم گوش آنت کہ دا نکہ پورز مین،
آنت سک گرم بیت، ایشانی حساب، پرمان، جون، ماہ، اول سراں درکائیت
(بلکیں ۶ جون،) بلوچ ایشانی در آیگ، نشان، چوش دینت کہ ہر وہدء کہ پور
درکائیت گڑا اشتہر بانگواہ، دیم، رودر آتک، لکن بزاں گوں پوراں کنت،
رومُست کنت۔ دا نکہ پورز مین، آنت گله، کشگ شرنہ، انت کہ بے دان
بیت۔ چہ پورانی در آیگ، رند شر انت۔“ (2)

وہدء چارگ، آنت

3۔ لٹ ۽ سراو ۾ چارگ

”وہ دَر گت ء انسان ۽ تھا وہ دے زانت آتک گدا آہاں دیوال، درچک، کوہانی سا ہگ ۽ چپک ۽ وہ دِ تپا سگ ۽ بدل ء آئی ء اے راہ در گیتک که دار ۽ یک تھکلیں لئے زُرت ۽ زمین ۽ گُت کرت ۽ پداویٰ کاراں دزگٹ بوت۔ کشت ۽ کشاری کرت، گدش کرت ۽ گسانی کاراں دزگٹ بوت آنت۔ دار ۽ سا ہگ ۽ کم بو ہگ یا گیش بو ہگ ۽ چپ آہاں وہ دِ کساس جت۔ اے وڈا وہ دِ زانگ ۽ ہاترا آہاں لٹ ۽ کر ۽ آیگ کپت۔ ہمے ہاترا آہاں دگر رہندے در گیتک کہ دولت زُرت ۽ یک دونیاں میان کرت ۽ بست آنت ہرجا ہے کہ شُت آنت وہ دِ چارگ ۽ ہاترا ہے لٹان ۽ ایر کرت ۽ آہانی سا ہگ چاراٹ۔“ (3)

ساد ۽ گھڑی

4- سادء گھڑیاں

”وہ زانگ، یک رہنڈے اے دریجگ بوت کہ مردمان درچکانی ہندالانی ریشگاں چہ جوڑ بوتگیں سادے راٹکر کر رہ کرت ایشی دراٹک ایشی جھلی بھر آس دات۔ اے ساد کم کم سُتک۔ وہ دے اے سادہ نشان کرتگیں یک جا ہے گوازینت بزاں کہ یک کلا کے گوتگ۔ چیا کہ ساد کم کم سُتگ باز دیراں تاں ہے سادہ چہ وہ چارگ بوتگ۔ (4)

5- روچ گھڑیاں

”اے گھڑیاں، اولی دروشم آت کہ ایشی چہ زمانگ، گون بدی بوت انت، سہ کونہ دارانی بدل چل پیچ درجہ چوٹیں دارے جوڑ کنگ بوت دیروی کرتگیں دروشم دارے سراڑا تلے جنگ بوتگ ات کہ اے دروشم گھڑیاں را بازیں ملکاں انون تاں کارمز کنگ بوتگ۔ ایشی را روچ گھڑیاں Sun Dial، نام دیگ بوتگ۔ وہ دے کلا کانی زبان، وانگ، ہاترا بگندے یک حساب، دوري، سراشان جوڑ کنگ بوتگ آنت، اے نشانانی سرا گزوکیں سا ہگ، چہ وہ زانگ بوتگ۔ گزر بو ہگ، ساہتاں اے گھڑیاں را کجام ہم جا گہ، برگ بوت کرتگ آت۔ بلے اے گھڑیاں، ہما وہ دے کار کرتگ وہ دے آzman ساپ بوتگ روچ ڈن بوتگ، ہور جمبری، اے گھڑیاں پیچ کار، نہ بوتگ۔“ (5)

Sun Dial Clock

6۔ آپ گھڑیاں

”کوہنیں زمانگاں ہاسیں وڈے اے مصر گچین استالانی بدل بوہک اے گوں وہدے
کسas جنگ بوتگ۔ بلے شپ اے ہم وہدے زانگ اے ہاترا آپی گھڑیاں جوڈ کنگ
بوت کہ چوروج گھڑیاں وڈا سکیں سادگیں وڈے اے جوڈ کنگ بوتگ آت۔

رہبند ایش آت کہ آپ چپٹگ ے زریعہ وہد چارگ بوتگ آت۔ یک
تاسے ٹنگ کرتگ ہ دومی تاس آلی ہ جہل اے ایر کرتگ آپ ترمپ ترمپ ہ دومی ہ
تھہار ٹنگ آنت۔ کہ آلی ہ سرا گھنٹہ آنی نشان جوڑ کنگ بوتگ آنت۔ جہل ہ استیں
تاس ہ آپ ہ منچو گیش بوہان بوت آنت وہدے نشان گار بوہان بوت آنت ہ ایشی ہ
سر اشپ اے ہم وہد چارا ٹنگ ہر وہدے دل اے لوٹ ا ٹنگ وہد چارا ٹنگ۔

آپ گھڑی

اے گھڑیاں آزمانگ، حساب، گھڑیاں، دیکھوی کرتگ دروشے بوتگ۔ سک نامدار بوتگ چیا کہ اے روچ، گھڑیاں، نسبت، شپ، روچ، ہور، تو پان، گواتاں، ہم کارکرت کرتگ۔ اے دروشم، گھڑیاں، تھاڈن، ہم کجا مہم جاگہ، ایرکنگ بوت کرتگ آت۔ اے آرزانی، گوں یک جا ہے، چہ دومی جاہ، برگ بوت کرتگ آت۔ اے دروشم، گھڑی، جوڑ کنگ، ہم آرزان آت۔ بھے ہاترالس مردم، ہم ایشی، کارمزکنگ، بوت آنت۔“ (6)

7- موم بقیٰ گھڑیاں

”وہد، زانگ، ہاترا کو ہئیں زمانگاں باز میں زریعہ جوڑ کنگ بوتگ آنت بلے ایشی، پشت، حاصل، مکیں مراد بوتگ۔ شہنشاہ ایلفر ڈ، وہد، زانگ، ہاترا ہے بنیاتی رہندا، چہ پائندگ چست کرت بزاں کہ حاسیں موم بقی جوڑ کنا یعنیت آنت۔ مصر، یونان، ہندوستان، چین، میان رو دائک، ملکاں روٹنا ہی، ہاترا چربی یا تیل، ایندگہ سوچگ بوتگ آنت۔ بلے چین، دومی ملکاں موم یا چربی، چہ موم بقی دروشم، چراغ جوڑ کرت۔ گیشتر پینگ، مگسکانی تکنک، چہ موم بقی جوڑ کنگ بوتگ آنت۔“

موم بقیٰ گھڑی

موم بقیٰ ایش ات کہ کم کم آپ بوت۔ موم بقیٰ اے ہاسیت، گندان

ءے مردمان اے سر پدی اتک ءآہاں جیڑا ت کہ حاسیں دروشم ءوزن ءموم بتی سوچ گ
بہ بیت کہ آسر جمیں شپ ءچخو بہراں تاں کارمز بوت کنت۔ وہد ءزانگ ءہاترا
موم بتی ءسرا نشان پر کنگ بوت آنت۔ وہد ءگوزگ ءگوں وہدے موم بتی سٹنگ
گڈا مردمان اے نشان چارات آنت۔ یک نشانے ءتاں دومی نشان ءسُچ گ ءچہ
آنشان ہلاس بوتگ انت ء پدا دومی نشان آپ بوہاں بوتگ انت کہ اے میان ء
یک وہدے گوستگ مردم ہے وہدے چاران ءکار کرتگ انت، وہد ءزانگ ءہاترا
اے موم بتی روچ شپ یک حساب ءکارمز بو گ ءبوتگ انت۔“(7)

ریک ءگھڑیاں

”چوکہ پچیں وہداني نماز حاسیں وہداں وانگ بوتگ انت۔ ہے ہاترا مسلماناں
تھا ء دنیا ء ایندگہ قومانی نسبت ء وہد ء حیال درائیناں چے گیش بوتگ۔ اے گزر
ماران ء مسلماناں وہد ءزانگ ءہاترا دیروی کرتگیں چیز جوڑ کرت انت۔ یک
دیروی کرتگیں دروشمے ء وہد ءزانگ ءہاترا ریک ءگھڑیاں آت۔ اے شیشگ ء

دودراجیں درپ یگیں ہے۔ یک درپ پر ریک ہے:

دوئیناں سرانہ ہور کنگ بوتگ اتھا اے درپ ہرا آنچوایر کنگ بوتگ کہ ریک والا درپ بُرزہ بہ بیت۔ ہمے وڈا بُرزہ درپ ہے چہ ریک جہل، درپ ہے رِتگ آنت۔ ایشی ہرا یک حاسیں وہ دے زانگ بوتگ۔ خلیفہ ہارون الرشید، زمانگ ہے اے دروشم، گھڑیاں وہ دے زانگ ہے ہاترا کارمز بوتگ آنت پدا اے دروشم، گھڑیاں سرجیں دنیا، روانج گپتگ۔ ریک، گھڑیاں، دوئیں درپ یک دار، فریمے گوں جوڈینگ بوتگ آنت۔ درپانی چھی کنگ، آرزانی بوتگ اے وڈیں، گھڑیاں، دروشم، ہم پیش، جوڈ کر تگیں گھڑیاں، دروشماں چہ چٹ جتنا بوتگ، جلوہ ناک ہم بوتگ اے گھڑیاں، راجلوہ ناکی، حساب، ہم کارمز کنگ بوتگ آت۔ وہ دے گوزگ، گوں ایشی، جلوہ ناک تریں ڈیزائن جوڈ کنگ بوتگ آنت۔ بلے بنیاتی رہبند یکین بوتگ۔ اے دروشم، گھڑیاں، کارمز بازیں وہ داں چہ بر جاہ ات۔ ہندوستان، مسلمان بادشاہاں ہم اے دروشم، گھڑیاں کارمز کرتگ آنت، گوست، تاں ایشی، کارمز بوہک، آنت۔ نوں ہم اے دروشم، گھڑیاں، ماڈل مار کیٹ، جلوہ ناکی، ہاترا ایر کنگ بنت۔“ (8)

9۔ روچ، گھڑیاں، دیمروی کرتگیں دروشم

”مصر، علم نجوم، زانٹکار Patolemy نامی مردمے، کساس دوہجری، روچ، گھڑیاں، دیمروی کرتگیں دروشم جوڈ کرت۔ علم نجوم، زانٹکار بوہک، سوب، ایشی، راستار، زمین، روچ، گردش، بابت، باز زانٹگ آت۔ آئی، چپٹی دار، راچل، پچڑگری، سرا کرت، وہ دانی بروبری، بھراں بھر کرت۔“

سن ڈائل کلائِ دومی دروشم

انچوکہ اے منٹانی یک بنداتی دروشم نے ات۔ وہ دے چپٹی دار، سا ہگ ڈائل، بہراں گوستگ گڈا ایشی، چہ وہ دیا گھنٹہ، حساب زانگ بوتگ، بلے اے ساعتاناں، گیشیں بہر انی تھا بہر کنگ بوت۔

بھے ہاترا ساعتاناں ہم درجہ بندی کنگ بوت۔ کہ ایشی پد منٹانی دروشم زُرت۔ گھنٹہ، منٹانی بنداتی دروشم مہلوک، حاسیں مردمان دیما اتک۔ اے اے وڈا مہلوک، نایینگ، ہاترا باز جہد کرت۔ علم نجوم، یک دگہ زانکارے Ptolemy، دیکم گوں Babylonian، روض گھڑیاں بزاں Sundial، نارخہ پول، نیمگ، کرت۔ بھے وڈا وہ پیسرا چہ ہم گھتر چارگ بوت انت، سا ہگ، روض، سُرگ، چڈائل، سرا یک سوچن نے ہم چکریت۔ کہ ایشی، چہ وہ دے کساس جوانی، گوں جنگ بوتگ۔ اے رہبند چین، بازیں وہ دے اتائ کارمز بوتگ۔“ (9)

10۔ گھڑیالانی بنداتی دروشم ۽ راجد پتری پڻڈار

اے جبر پکائی ۽ گشگ بوت نه کنت کہ کیا روچ ۽ شپ ۽ راساعت، کلاک ۽ منٹ ۽ سکینڈ انی تھا بہر کر گت۔ اے درگت ۽ دپتر چہ شاہدی ۽ ہورک انت۔ برحال گھڑیاں ۽ راجد پتر ۽ راسہ بہر انی تھا بہر کرت کنگ بیت۔ درستاں چہ پیش بزاں اوی دور ۽ تھا آپی ۽ روچی گھڑیاں کاہنت۔ دوی دور ۽ بندات ۽ کلاک یا گھڑیاں ات ۽ سکین جوانیں گھڑیاں۔ کہ اے پدا دیمروی کنان ۽ دستی گھڑیاں ۽ دروشم ۽ منے دیما اتک۔ سکی ۽ استین دور کہ ایشی ۽ درستاں چہ گلیشور نامداری ۽ زمانگ گشگ بیت۔ اے دور ۽ الیکٹرونک ۽ نوکتریں تھرے گھڑیالانی دروشم دیما آتگ ۽ انت۔ گھڑیاں ۽ ہاترا انگریزی ۽ لبز Watch واج اسل ۽ اینگلو میکسن Vaccum ۽ چے زورگ بوگیں Weeches ۽ نوکتریں دروشم انت۔ اے سینینانی بنیاتی متلب یکین انت، اوی میکانی گھڑیاں گشت کہ فرانس ۽ جوڑ بوتگ۔ نوزد ہمی کرن عیسوی ۽ Popes Yrvester ۽ اے گھڑیاں جوڑ کرت، آئی ۽ یک ڈائل لے جوڑ کرت ۽ آئی ۽ سرامنٹ ۽ گھنٹہ آنی نشان کرت انت۔ گھنٹہ ۽ منٹانی سوچن پر کرت انت۔

آہان ۽ یکین جاہ ۽ بست ۽ ساد جھل ۽ لو جان کرت۔ کہ ایشی ۽ گون ۽ چیزے بندگ بوت۔ وہ دے وزن جھل ۽ اتک گلد ایشی ۽ چہ گھڑیاں ۽ سوچن تر اتنت۔ بلے اے گھڑیاں ۽ سرا مردماب بیسے نہ کرت۔ چیا کہ وزن ۽ دارگ ۽ ہاترا پچ چیزے نیست ات۔ کدی آزو تاں جھل ۽ اتگ ۽ کدی دیراں۔ ہے ہاترا وہ شری ۽ سرا چارگ بوت نہ کر گت، حاسیں دروشم نے نہ بوتگ ات۔ بس یک Pointer یا سوچنے گندگ ۽ اتک ہر کلاک ۽ پدببل یا گھنٹی ۽ تووار اتک۔ ایشی ۽ تھا یک ہتھوڑی یے گھنٹہ نے ۽ پد توار کرت کہ ایشی ۽ رامدماب اشکنان ۽ وہ ۽ چہ

سر پد بوتگ آنت۔ ہے ہاترا ایشی ۽ را کلاک ۽ نام دیگ بوتگ۔ فرانسیسی زبان ۽ گھنٹی یا Bell ۽ را Cloche گشت ہے ہاترا اے دروشم ۽ گھڑیاں ۽ نام ایرکنگ Clochك بوتگ۔“ (10)

”میکانکی گھڑیاں ۽ تھاہر دوراں دیمروی بوتگ۔ ایشی ۽ راستیں وہد ۽ گشگ ۽ ہاترا راستیں پُر زہ جنگ بوتگ آنت۔ بلے نوں ہم ایشی ۽ زریعہ ۽ راستیں وہ زانگ بوت نہ کرتگ چیا کہ درائیں پُر زہ یک حساب ۽ نہ چکر اتگ آنت۔ 1100 عیسوی ۽ Willaim Abbol Hirchan ۽ انگلینڈ ۽ اے دروشم ۽ گھڑیاں ۽ لہتیں دگہ پُر زہ ۽ گیشی کرت، ایشی ۽ پد 1288ء، 1292ء ۽ West Centerbury Minister ۽ 1335ء انگلینڈ ۽ Peter Hight میکانکی گھڑی ۽ یک سرجی ۽ دیمروی کرتگیں دروشم نے جوڑ کرت۔ بلے 1379ء یک دگہ دیمروی کرتگیں گھڑیاں جوڑ کنگ بوت۔ ایشی ۽ را یک جرمن سائنسدان Hanny Deveck چارلس آف فرانس ۽ ماڑی ۽ ایر کرت۔ ایشی ۽ تھاہتیں آنچیں رہند کارمز کنگ بوت انت کہ کلاک ۽ گول درخ اتگیں ڈوری کہ ایشی ۽ گول چیزے بندگ بوتگ آت، آراست ۽ کنٹرول ۽ گون ۽ جہل ۽ اتگ آت۔ ۽ بروبریں وہاں کلاک ۽ توار آتگ۔ پیریں شہر ۽ مردمان دور دور ۽ تاں اے توار اش کرتگ آت۔“ (11)

11- پنڈولم والا گھڑیاں

”پنڈولم ۽ گھڑیاں کارمز اوی رندا 1582ء بوت۔ نامداریں سائنس زانت گلیلیو ۽ اے گھڑیاں ساد ۽ بدل ۽ یک (Pendulum) نے جت کہ اے راست ۽ چپ ۽ شست ۽ آتک۔ بلے اے حرکت بروبریں وہاں نہ بوتگ ات۔

پنڈولم گھڑی ۽ پیشی دروشم

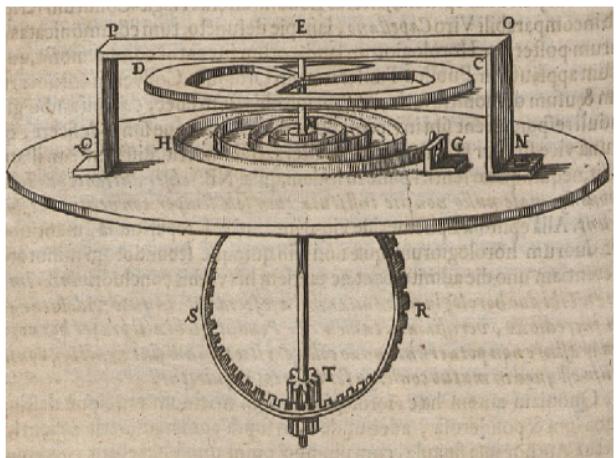
1656ء ولنديزی زانتکاریں نجومی ۽ اے جیڑہ ۽ را گلیش ۽ گیوار کرت ۽ پنڈولم ۽ گون ۽ یک انچیں پُرزا ہے پر کرت کہ ایشی ۽ چہ پنڈولم ۽ راست ۽ چپ ۽ روگ یک حساب ۽ بوت۔ اے گھڑیاں ۽ وہ چہ ایندگ گھڑیاں شرت آت۔ پنڈولم ۽ کارمز، گھڑیاں اصلاح ۽ نیمگ ۽ یک جوانیں گامبیجے ات۔ چیا کہ پنڈولم ۽ دراجی یا پراٹی ۽ وہ راستی یا ردی ۽ گوں سیالی یے بوتگ ات۔ ایشی ۽ دراجی چل ۽ نواخ ۽ حساب ۽ ات۔ پنڈولم چہ فولاد ۽ جوڈ بیت ۽ آدرجہ حرارت ۽ چل ڏگری فارن ہیٹ ۽ گیشی یا کمی بوگ ۽ سوب ۽ سرجمیں روچ ۽ یک سینکنڈ تے ۽ تپاوت آورت کنت۔ ہمے ہاترا راستیں وہ ۽ زانگ ۽ ہاترا کجام نا کجام رنگ ۽ پنڈولم ۽ دراجی بر جاہ کنگ بیت۔ (12)

12۔ اسپرنگ والا گھڑیاں

1600ء انگلینڈ ۽ پلی پنڈولم ۽ جاہ ۽ سپرنگ والا کلاک جوڑکنگ بوت۔ اے کلاک ۽ پنڈولم ۽ بدل ۽ یک سپرنگے بیت، اے اسپرنگ یک ڏبھے ۽ بند بیت۔ ہما گھڑی ۽ پُرزاں گوں جنوک بیت۔ وہ دے یک اسپرنگے چابی دیگ بیت گدا

اے اسپرنگ کلاک ء پر زہ ء کرار یاں حرکت کئیت۔ ایشی ء یک بیلنس ویل
ئے جنگ بیت۔ اے یک وہ دے ء راستیں نیمگ ء ترایت ء دوی ساہمنت ء
چپیں نیمگ ء ترایت۔ ہمے وڈا اے پنڈولم ء راوت چپ ء راست ء بارت۔ اے
گھڑ یاں ء دیروی کر گلیں دروشم آت ء اے لوگ ء دیم ء ہم جنگ بوت کرتگ
آت۔ انگریز اس ایشی ء را ہڑھئی کرن ء ہندوستان ء آورتگ ات۔

مغل بادشاہ بہادر شاہ ظفر ء گوراء ہم اے دروشم ء گھڑ یاں است ات که آئی ء
در بارء ایرکنگ بوتگ انت۔ اے گھڑی ء سوچن سُہر نیگ آتنت۔ اے وڈیں
گھڑی مروچی باندا ہم آست آنت۔ بلے وہد ء زمانگانی گھڑ یاں اجیں رنگی ء
بوتگ آنت ء آپانی توار ہم آجب بوتگ آنت۔ مسلمان بادشاہ ء سلطنت آنی وہداں
گھڑ یاں ء بنداتی دروشم در گیجگ بوتگ ات۔

اسپرنگ والا گھڑی دروشم

خلیفہ ہارون الرشید ء زمانگ ء یک مردے ء خلیفہ ء را یک انچیں گھڑ یا لے پ
سو گات داتگ آت که ایشی ء تھا چہ وہ دوہ دسرا یک، دو یاسہ سوار در اتک انت ء
بگلک ٹھے جت ء پدا جارئ ٹھے پرینت۔ چیا کہ آدوراء ہم نمبر والا گھڑی جو ڈن
بوتگ آتنت۔ دیروی کر گلیں گھڑ یاں جوڑ کنگ ء حساب ء پیچ بہرانی تھا بہر کنگ
بیت۔“ (13)

(۱) گھڑیاں

(۲) کلاک

(۳) سپرنگ والا گھڑی (چابی والا)

(۴) الیکٹرانک گھڑی

ٹاور کلاک

13- گھڑیاں یا ٹاور کلاک

دُو گھڑیاں گیشتر شہر انی چار راہانی سرا مینار اس گوں منڈینگ بنت۔ ایشانی تہا
مُہریں پر زہ بنت۔ ایشانی تہا پنڈ ولم ء اسپرنگ سسٹم بیت۔ ایشان ء چابی دیگ
بیت۔ ایشانی درائیں پر زہ ہم سک مہکم بنت۔ حاسیں دروشم ء گھڑی ساز ایشانی ء را
جوڑ کن آنت۔ ایشانی ء را وہ دء سرا چابی دیگ لوطیت۔ باز گھڑیاں انجین ہم
است آنت کہ آہان ء ہمک روچ چابی دیگ کپیت۔ بلے بازیناں پنگے بس یک
رندے چابی دیگ لوط ایت۔ (14)

14۔ لانگ کیس کلاک

”اے کلاک اولی رنداہالینڈ، جوڑ کنگ بنت۔ آہان، گرینڈ ٹاور کلاک ہم گشگ بیت اے کلاک فرش، سرا ہم ایر کنگ بوت کن انت، یک شلیفے دروشم، گندگ، کاہنست ایشانی سرا چیزے ایر کنگ بیت تاں کہ ایشان، دن ز مہ لگیت۔ اے کساس چارفت دراج بوتگ انت، گیشتراءے دار، جوڑ کر گلین بوتگ انت ہے، ہاترا ایشان، لانگ کیس، نام دیگ بوتگ آت۔ (15)

15۔ وال کلاک

”اے بندات، کم جوڑ کنگ بنت، نزور ہم بنت۔ اے کلاک کے نزور ہم بنت ایشان، دیوال، گوں درنجگ بیت، ایشانی تھا پنڈو لمے بیت، پنگے، پد چابی دیگ کپیت۔ اے دروشم، کوہنیں گھڑی نوں ہم کارمز بوگ، انت۔ (16)

16۔ ٹائم پیس/ الارم کلاک

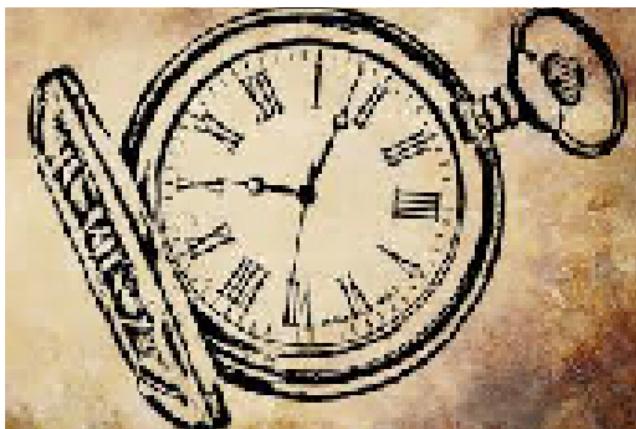
”اے دروشم، کلاک نون ہم کارمز بنت، اے ہما کلاک انت کہ ٹاور کلاک یا گھڑیاں، وڈا ٹاور، ایندگ جاہاں منڈینگ بنت، ناں دیوالانی دیم، جنگ بنت اے کتابانی شیف یا کہ سائیڈ ٹیبل، سرا ایر کنگ بنت۔ ایشانی تھا یک الارے بیت اگالی شپ، اولی پاس، یا سہب، پادا، یکی بیت گڈا ایشی، را چابی دیگ بیت۔ گڈا گیشینگلیں وہ، گھنٹی جنت۔ ایشانی جتا جتا نئیں سائز بنت، دگہ دگہ دروشم، بنت۔ نوں حشکلیں سیل، چہ ہلوکیں نوکتریں ڈیزائن، ٹائم اسپیس بازاراں ہم رسیت۔ (17)

اڙام ڪلائ

17- کیسگ ۽ گھڑی

”کلائی گھڑی ۽ چې پیش کیسگ ۽ گھڑی ۽ لوٹ گیش ات۔ گھڑی ۽ یک کیس نے ۽ تہا بازیں سوچن بوٽگ انت۔ مسلمانانی گوراء گھڑی سک نامدار بوٽ چیا که ایشی ۽ کلائی ۽ بدل ۽ اے کیسگ ۽ گنگ بوٽگ ۽ ایشی ۽ سراذنماز گرگ ۽ ارزانی بیت۔ اے دروشم ۽ گھڑی بازیں وہاں کارڈینیت چیا کاے یک ۾ ہمکمیں کیسے ۽ تہا بیت ۽ پداپوستے ۽ تہا ہم بوٽ کنت۔ اے دروشم ۽ گھڑی مروچی باندا ہم پیر، کوہنیں مردم کارمزکن انت۔ اوی جنگ عظیم ۽ تاں کیسگ ۽ گھڑی مہلوک ۽ گوراء سک نام آت۔ (18)

کیسے گھڑی

18۔ کلائی گھڑی

”کیسے گھڑی ۽ گون ۽ کلائی گھڑی ہم سک نامدار ات۔ 1800ءاً رزانیں گھڑی جوڑ بوت انت۔ دست ۽ گھڑی بندگ ۽ رواج جمنی ۽ چہ بوٹگ، او دا چہ اے فن انگلستان، فرانس، سویز رلینڈ ۽ ایند گہ دمگاں شنگ بوٹگ۔ نوں سویز رلینڈ دنیا ۽ جوان تریں گھڑی جوڑ کنوکیں ملک انت۔ بلے نوں دنیا ڳیشتر ملکاں گھڑی جوڑ بیت ۽ ایشانی نوک تریں دروشم مار کیٹ ۽ لس وڈا رست۔ کلائی گھڑیاں یاں لہتیں وہد بیت کہ دیماں اتگ انت۔ اے گھڑی ۽ مشینری اسپیرنگ ۽ بدلت ۽ حشکیں سیل ۽ گوں کار کن انت، اے دروشم ۽ گھڑی سک بازنامدار بوٹگ انت۔ اے گھڑی بل کہ گران انت بلے ایشانی دروشم ۽ آرزانیں گھڑی ہم لس بوٹگ انت۔ ایشانی روچ پر روچ نوکیں ڈیزاں جوڑ بو ڳ ۽ آنت ایشان ۽ تھا پدا جوڑ کنگ نہ لوٹیت، ہئے ہاترا ایشان آپ ۽ نبی ۽ چہر کینگ الی انت۔

وال کلاک، ٹائم پیس ۽ ہم نوں چابی ۽ بدلت ۽ الیکٹرانک مشینری لگیت ۽ مردم نوں گلیشتر ہئے الیکٹرانک گھڑیاں کارمز کنگ ۽ انت، ایشان روچ ۽ ماہ ۽

سال مان بنت۔ بازیں گھڑیانی تھا روج ۽ درآ یگ ۽ بُلگ هم پیشدار گ بیت، اے چاریں نیم گاں گشت گوں، ایشانی تھا الارم هم بیت ۽ باز ہے وڈیں گھڑیاں بانگ ۽ توار ہم مان بیت، ہمک روج دنیا ۽ جتنا جتا یں ملکاں کرو ڈانی حساب ۽ ہر دروشم ۽ گھڑی جو ڈ بو ہک ۽ انت ۽ ایشانی کارمز گیش بو ہک ۽ انت۔ مروچاں ہر چیز ۽، ہر کار ۽ ہاترا جتنا یں دروشم ۽ گھڑی جو ڈ کنگ بو ٹگ انت۔

پ لیبارٹریانی ہاترا سٹاپ واچ جو ڈ کنگ بو ٹگ کہ اے کار ۽ بندات ۽ چابی دیگ بیت ۽ تاں کار ۽ ہلاسی ۽ ساہت ۽ وہ چار گ بیت کہ چخو وہ گوستگ۔ (19)

19۔ گھڑیانی نوکتریں دروشم

”گھڑیاں، وال کلاک، الارم کلاک، کیسگ ۽ دستی گھڑی ۽ نوکتریں دروشم بازیں وہدے ۽ پیش چہ نہاد یگاں دست کپک ۽ انت۔ اے گھڑی یا بجلی ۽ سرا کار کن انت یا اے ٹھکلیں سیل ۽ زیعہ ۽ کار کن انت۔ ایشان ابید بالی گراب، زیری گراب، لاخ، آپ چیری گراب، راکٹ، میزاں، سیطلا سٹ ۽ ایند گراں نوکتریں دروشم ۽ گھڑی لگوک بنت۔ اے نا یوک ۽ راستیں وہ ڈگشت بگندے رو دراتک، رو بر کت، گوریچان ۽ زربار ۽ ہم نشان کن انت۔ سکلیں تو پان ۽ ہور ۽ حال ۽ ہم دیاں۔ ۽ ٹھکلیں راہ ۽ ہم گشت گوں۔ پکیشکہ گھڑی تری کجام ہم دروشم ۽ بہ بیت بلے انسان ۽ حاسیں گزرے جو ڈ بو ٹگ۔ زندگی ۽ درائیں تکاں کشت ۽ کشاری بہ بیت، کار جاہ بہ بنت، نادر اہ جاہ بہ بنت یا بینک، لیبارٹری بہ بنت، یا کار گس بہ بنت گھڑیانی ارزشت ۽ راچچ جاہ ۽ ڈالچار کنگ بوت نہ کنت، گھڑی تری کجام ہم دروشم ۽ بہ بیت کہ آئی ۽ تھا بیست ۽ چہ گیش پُر زہ بنت۔ اے پُر زہان ۽ گھڑی ۽ دروشم ۽ آیگ ۽ پیش دو ہزار ۽ کساس ۽ مرحلہ آں چہ گوزگ کپیت۔

ڈیجیٹل گھڑی

اے کارءہا ترا یک ہزارءگیش از بابء کارءہ آرگ بنت۔ تو اے جبراءوت حیران
بئے کہ تئی گھڑی، تھا بیلس ویلے، نام، یک پُرز ہے انچیں است بیت کہ آ
سر جمیں سال، بیست، نولکھ، پتاد ہزار چکروارت۔ کے اے کہ یک روچے، ده
میل، سفر گواز بینیت۔ بیست، یکمی کرن، آشوی ایں دور، انچیں گھڑی جوڑ
بوگ انت کہ آسکینڈ، بیست ہزار می بھر، ہم راستیں حساب، دنت۔ مر وچی باندا
انچیں گھڑی ہم جوڑ کنگ بوگ انت کہ اے ملک، آبادی، گیش بوہگ، شرح،
ہم گشت۔ اے گھڑی یک لیشنگنیں وہدے، اے اے ہم حال دیاں کہ اے
ساعت، یک نچکے پیدا ک بوت، اے ساہت، یک مردمے بیران بوت۔
ایشی، ابید ملک، ڈنی آؤ کیں، رُو کیں مردمانی ہم حال، دنت۔ اے گھڑی ہما
ملک، تھا کارمز بنت کہ ہما ملک، تھا جوڑ کنگ بوگ انت۔ دومی ملک،
کارکرت نہ کن انت، ہمے ڈا ملک، ایندگہ شعبہ آنی سر پدی، تھا جتنا جتا نیں
دروشم، گھڑی جوڑ کنگ بوگ انت۔ (20)

پیش زمانگء سہرء گھڑی

وہدء پناغچ

چوکہ وہدہ بیت کہ انسان ۽ زندمان آئی ۽ بنابو ڳ ۽ یک ساہتے ہم اسست انت
کہ اے ساہت ۽ چ پیش آہست نہ بو تگ ۽ اے ساہت ۽ پدآ وجود ۽ آتلگ۔ چوکہ ہشتی
بزاں کہ چوکی ۽ لیب ۽ ”کل بنا“ ۽ لبز په ہما کل ۽ ہاترا کار مز بیت کہ او دا حساب چز زیر واء بنا
بیت۔ ہشتی ۽ لیب ۽ چاریں نیم گاں کلات بنت۔ ہرجاہ ۽ کہ چک ڏرکیت گڈا حساب
اے ڈابیت۔ کل پنا، ایشی ۽ پد یکے، دو، سه ۽ چار ہمے حساب ۽ انگریزی یا ایندگہ زباناں
زیر واء چپ ۽ ماٹینس عدد ۽ زیر واء راست ۽ پلس عدد بنا بنت۔ ہر دو نیم گاں روگ ۽ ہاترا
زیر واء چہ بندات کنگ کپیت۔ بلے زیر واء جند چو بناء پیم ۽ چ حساب کنگ نہ بیت۔ بس
گلشگ بیت۔ ہمے ڈاما گاں بلوچی ۽ تھا ”پنا“ ۽ زیر واء جاہ ۽ بے زوریں تاں منی حیال ۽ چ
دگری یے نہ بیت۔ چیا کہ یکیں چیز انت۔ بلوچ ۽ گوراء پیسرا چہ ہست انت۔ ہمے
وڈا زیر واء، یک، دو، سے بزاں کہ پنا یک دوسہ۔ گھڑی ۽ وہد ۽ پاس ۽ حساب ہم چہ پناء
بندات بیت ۽ دیم پہ یک ۽ نیم گ ۽ یک ۽ آیگ ۽ پیسرا ہم عدد اسست بنت۔ نوں بیا ات
کہ ایشان گیشین انت۔

= یک سکینڈ	1000 ملی سکینڈ
= یک سکینڈ	1000000 مائیکرو سکینڈ
= یک سکینڈ	100000000 نیو سکینڈ
= یک منٹ	60 سکینڈ
= یک گھنٹہ	60 منٹ
= یک روز ٹھپ	24 گھنٹہ
= یک شپ	12 گھنٹہ
= یک پتگ	7 روز
= یک ماہ ہے	30, 29, 28 روز یا 31 روز
= یک ماہ	4 پتگ
= یک سال	12 ماہ
= یک سال	365 روز
= یک دہک	10 سال
= نیم کرن	50 سال
= کرنے	100 سال
244404 = میں میل	نوری سال

پیتگ ئروچانی نام ئآمانی بزانت:

انگریزی ئاماںی نام ئگرانت بلے گیشتر مردم سر پدن انت کہ اے ماںی نام چون
چے وڈا ایرکنگ بوتگ انت۔ پدا ہے کلینڈر کہ نیکراہی عبادت جاہاں ہم ایرکنگ
بنت۔ ملا ہم ہے مسیت ئشپ روچ نمازوائیں نیت۔ کلینڈر ہم وٹ کاریت ئايرکنت۔
بلے آے نزانت کہ اے کلینڈر ئسراچے نبستہ انت۔ شپ روچ انگریز ئچچکان انت۔
دیوی ئ دیوتاہانی ئچچکان انت۔ ایشانی نام ئگرگ ہم گناہ نے سر پد بیت بلے ہے
دیوتاہانی نام ئکلینڈر ہم پھڑا ہے کاریت ئمسیت ئجنت۔ کیکے و حاص محراب ئجنت
وئی و است ئ۔ تاں مردم بزان انت کہ اے سال ئکلینڈر مسیت ئمن آورتگ۔ پٹ ئپول
ئپڈزانگ بوتگ کہ انگریزی ماہ ئروچانی نام دیوی ئ دیوتاہانی نام ئ انت۔ پشت کپتگیں
ماہ ئروچانی نام روچانی حساب ئ انت۔ چوش کہ ستمبر ہپت، اکتوبر ہشت، نومبر نو و دسمبر دہ
ء مانا ئ زورگ بوتگ انت۔ بلے اسل ئ ستمبر ہپت ئ ماہ نہ انت ئ نئے کہ ایندگ ہے
وڈا انت۔ اسل ئ گپ روچ گرگ ہیگ انت ئ اے نوں روچ گپتگ انت۔

انگریزی ہپتگ ۽ روچانی نام:

إنگریزی زبان ۽ عیسوی کلینڈ ۽ پیٹگانی نام دیوی، دیوتا، موسم ۽ سیارہ آنی ناماں
گوں بندوک آنت۔

بزاں که روچ ۽ روچ	SUNDAY
مون ڏے یامنڈے بزاں که ماہ ۽ روچ	MONDAY
نور ڏک، جنگ ۽ دیوتا، ٻیو ۽ نام ۽ که	TUESDAY
جو اوڏن ۽ چڪ انت	
اوڏن - نور ڏک پیا مبرفتح ۽ نام ۽ سرا	WEDNESDAY
نھار - نور ڏک - جمبرانی یا گرندانی دیوتا	THURSDAY
فریگا ۽ نام ۽ - اوڏن ۽ زال محبت ۽ دیوی انت	FRIDAY
سٹیرن ۽ نام ۽ - سٹیرن (زُحل) ۽ روچ	SATURDAY

(21)

بلوچی اور چاندی نام:

بلوچی زبان، لبڑا نک، درگت، کارکنوکیں لہتیں ادارگانی نیمگ، چے اے نام
کچین کنگ، ایرکنگ بوتگ آنت۔ اے نام اوی رند، زہگانی ماہتاک ”درونت“، کچ،
چھاپ، شنگ بوتگ آنت۔

بلوچی روچ	فارسی روچ	بزانت، معنا
مولم۔	دوشنبه	دو پچ، نام انت، ترانگ
سو ب۔	سه شنبہ	سیاٹ، موسم، بیگاہ، کوش
سام کم۔	چارشنبہ	پُل، باج، جہدانی جوانیں مُز
شیکر۔	پنجشنبہ	ایمن، انسرگ، قرار
آدینگ۔	جمعہ	مسٹ، ملنگ
جنجی۔	شنبہ	پلگارکنگ، مودانی تیل مُشگ، رندگ
جنتی۔	یک شنبہ	گنج، واجہ، گنج، بانک
		جهان، ویل کنوکیں زال، نیکیں زال

انگریزی اے عیسوی کلینڈر راء ماہانی نام:

ماہ روضہ نام ایرکنگ اے سوب

جنوری	= 31 =	روم دیوتا جینس
فروری	= 28/29 =	فیردا
مارچ	= 31 =	مرتخ، رومیانی جنگ اے دیوتا (بُت)
اپریل	= 30 =	اپی رائستر۔ لاطینی لبڑے
مئی	= 31 =	میتیا۔ رومیانی رُودوم اے دیوتا
جون	= 30 =	جونو۔ دیوی اے نام اے سرا انت
جولائی	= 31 =	روم اے بادشاہ جولیس سیزز راء نام اے
اگست	= 31 =	اگسٹس سیزز راء نام اے
ستمبر	= 30 =	لاطینی لبڑسپیٹا اے نام اے سرا کہ ایش اے مانا ہ پست انت
اکتوبر	= 31 =	لاطینی لبڑا کٹا۔ مانا۔ ہشتی
نومبر	= 30 =	لاطینی لبڑ نورا۔ مانا۔ نو ہی
دسمبر	= 31 =	لاطینی لبڑ دیکا۔ مانا۔ دھی
(22)		

بلوچی سالدر

اوی ٹھہیننگلیں سالدر:

ماہانی نام:

اے ماہانی نام ہم بلوچی زبان ۽ لبڑا نک ۽ درگت ۽ کارکنوکیں ادارگانی نیمگ ۽
چې شنگ کنگ بوتگ انت که اے سالدر اوی رند ۽ بلوچ کلب بحرین ۽ نیمگ ۽ شنگ
لنگ بوتگ۔ اوی رند ۽ اے نام زہگانی ماہتاک ”روانت“ ۽ نیمگ ۽ چې روانج دیگ
بوتگ انت۔

انگریزی نام	بزانست ۽ معنا	بلوچی ماہ
-------------	---------------	-----------

جنوری	بہارگاہ ۽ موسم۔ ہور گواران	بہاران۔
فروری	سفر ۽ دارگ، ٿریں چلگ ۽ میانجی، ہر ڦام	اوپسان۔
مارچ	ڏار، مولم، بیگاہ ۽ کوش، ہر ڦام	مولمان۔
اپریل	سُھیل، ہایمن ۽ زمستان ۽ درمیانی موسم،	کرسا۔
نومبر ۽ 20 ڦچل روچ، 10 تاں بیست مئی	نومبر ۽ 20 ڦچل روچ، 10 تاں بیست مئی	سوچکان
گرمی ۽ موسم، 1 مئی تاں 10 جون۔	تند ۽ لوار ۽ موسم	

جنون	سوچوک، سری بش، چلے، وہد	جلکان۔
جولائی	جهل کشان، سکیں گرم	جمحلکشان۔
اگست	سُہیل، ساچان کہ 20 اگست	ساچان۔
	تاں 30 ستمبر، جمبرانی ساھیل، جڑسا	
ستمبر	توم چنڈگ، موسم، توم کشک، موسم	تومشان۔
اکتوبر	سارتی، بنداتی، وہد بیت	سارتان۔
نومبر	سارتی۔ استارانی روشنائی	گوششان۔
دسمبر	گرمگ، آرند، زمستان، بندات، موسم	تاکشان۔

دوئی سالدر:

”بازیں وہ زمانگاں چې بلوج د گرانی سالدر اس کارمز کنگ، انت چوکه عرب، فارس، انگریز، کہ آہانی ہاترا یک د گنوکتریں سالدر رے جوڑ کنگ بوتگ که ایشی ۽ تھا اولی ماہ بزاں کہ یک داردزن زبلوچی، گریگورین سالدر، آرند گیری، چہ و تی سالدر جوڑ کرتگ۔ یک داردزن بزاں کہ 21 اپریل 1926ء مان گنجیں گوا درء بلوچی زبان، لبڑانک، کلانہمیں بامر دسید ظہور شاہ ہاشمی پیدا ک بوتگ۔ اے گوں نوروز، سولر سالدر، گوں ہمد پی کنت۔ بس یک ما ہے گوں نوروز، د گری کنت۔ فارسی نوروز، ہے ہاترا دار آنت اے ”پروردین، بندات بیت۔ بلوج ہے ہاترا دار آنت کہ آہانی لڈ، بار، موسم بیت۔ بلوچانی لبڑانکی ادارگ گشت کہ اے روچ گوں گریگورین سالدر، گوں نز یک آنت۔ بلوچی ہرسال، لڈ، بارہم 21 اپریل، چہ بیت۔ اے سالدر انگت، تھچک، نہ انت چیا کہ ادا چچ مولک، روچ نیست۔ با مردانی روچ نیست آنت، وش، شادمانی، روچ ہم نیست آنت۔ گوں بلوچی

زبان ۽ لبزانک ۽ ادارگ ۽ کل انہیں زانتکارانی کمک اے سالدر تچک بوت
کنت۔ بلوچ ۽ دندانگیں سال ۽ ماہانی نام چوای رنگ ۽ آنت۔

فارسی	عیسوی ۽ حساب ۽	بلوچی ماہانی نام معنا
-------	----------------	-----------------------

دارڈرنز۔ گلہ ۽ رون ۽ موش ۽ گلڈی وہد۔ 21 اپریل تا 20 مئی۔ اردو باہشت
کرشا۔ سہیل، ٻائین ۽ زمستان ۽ درمیانی موسم۔ 21 مئی تا 20 جون ہر داد
لیپ۔ نپاد، گندل، گر میں سرگنج کہ زمستان ۽ وپسگ ۽ سرا اما پوشنت ٿئے
21 جون تا 20 جولائی۔ تیر

شاہگان پراہ ۽ دراج، مزن، منجہ	21 جولائی تا 20 اگست	شاہگان
تمشان۔ گرمی، گر میں گوات، ٹنگیکی وہد۔	21 اگست تا 20 ستمبر	شاہر یوار
ایراہست۔ موشے کہ چا اگست ۽ تا دسمبر 21 ۽ ستمبر تا 20 اکتوبر۔ مہر		
تا کریچان۔ تا کچنڈ، زمستان ۽ تا کچنڈ	21 اکتوبر تا 20 نومبر۔ آپان	
تاموران۔ ڏنڌ ۽ ڻج، سیاہ دیمگ، کور دیم۔ 21 نومبر تا 20 دسمبر۔ آزار		
گزوپشان استارانی روژناہی	21 دسمبر تا 20 جنوری	دئے
		سبابان
21 جنوری تا 20 فروری		ہممن
21 فروری تا 20 مارچ		آنساک
21 مارچ تا 20 اپریل		دیموشان

سینئیمی سالدر:

سینئیمی سالدر عنبری سالدر انت۔ اے سالدر واجہ فقیر محمد عنبر، جوڑ کر گت۔ کہ آئی،
ردء بند عیسوی سالدر، حساب، چوش انت۔ اے ماہانی نام سالدر، دومی سال، چھاپ
بزاں کہ 2013ء چڑھا پکڑ بو تگ آنت۔

ماہ	عیسوی حساب،
کرداں	10 فروری تا 12 مارچ
باھڑ	13 مارچ تا 11 اپریل
ثرپی	12 اپریل تا 11 مئی
چاھڑ	12 مئی تا 10 جون
تیر	11 جون تا 10 جولائی
بس (زال)	11 جولائی تا 10 اگست
ساچان	11 اگست تا 9 ستمبر
سُھیل	10 ستمبر تا 19 اکتوبر
ماد	10 اکتوبر تا 9 نومبر
ڈُروشک	10 نومبر تا 9 دسمبر
آہڑ	10 دسمبر تا 9 جنوری
کتر	10 جنوری تا 9 فروری

پہنچانی نام:

اے سالدر، تھا پتگ، روچانی نام چوش آنت۔

ہفتہ	ایک شنبہ	اتوار	بجتی
پندرہ	سہ شنبہ	منگل	دوشنبہ
بدھ	پنج شنبہ	جمعرات	چارشنبہ
جمعہ			آدینگ

سال، چلگ

بلوچان استار، موسم چار ایگ کیشینگ آنت۔ چلہ چل روج، گیش، چل روج، کم، بنت۔ چلہ، و است، اے ہم الی نہ انت کہ چل روج سر جم، پہ بیت یا گیش بہ بیت۔ چلہ گوں موسم، بندوک آنت۔

چلہ آنی بندات، میان، دو چلہ کنیت کہ ایشاں چلہ، حشک گشت اے چلگانی وہاں ہوراگاں گوارانت گڈا بے موئی یا بے مولی ہور گشک بنت۔ اے چلہ آن تراپی یا بے مولی ہم گشت۔

گوک گلڈ۔ پورپکین۔ زہر آپ

(1 مئی تا 10 جون)

اے چلہ، گوک گلڈ، پورپکین، زہر آپ، تراپی، بے مولی، چلگ، ہم گش آنت، ایشی، ابیدا ایشی، سال، اوی حشکیں چلہ ہم گش آنت، پکیشکہ کہ اے وہاں ہور بیت بلے ہور بے مولی بنت، اے ہور یک جا ہے بیت، دوئی جا، نہ بیت۔ ایشی، بندات، چ

پیش مُرگ وران، پلار شود ہور، گله رون، موش سرجی، بلاس بنت۔ اے چلہ، پچ وڈیں
شمکارے نیست۔ اگاں توم کشگ بہ بیت گڈا شریں مُز نہ دینیت۔ کلیر ہم ہے چلہ، ٹک
دنت۔ بزاں کہ کلیر پاگ بیت۔ اے چلہ، میان، لہتیں روچ آست کہ دار، بُرگ ہم
شرانت چیا کہ دار، وروک نہ وارت۔

اے روچاں بازیں دہ کان کار، بزرگ بستانی لداں جن آنت، در چکاں ہم ساپ،
سلہ کن آنت، ڈگارانی بنداں ہم بندآنت۔ پورانی کپک، گوں اے چلہ آسر بیت۔ اے
وہ داں پشت کپتگیں کپوت، شانٹل چنکی کن آنت۔ اے وہ داں گشنت کہ مُرگانی، شکار شر نہ
آنٹ، لہتیں مردمانی گشگ انت کہ پور، اگر بہم ہے چلہ آں در کا ہنت کہ دو استار
آنٹ، ایشان، شریں استار لیگ نہ بیت۔

بَشْ يَا بَشْامِ سَتْمِيْنِ چَلْلَهْ :

پور بَشْ - سَرِّ بَشْ

(11 جون تاں 20 جولائی)

اسل، بَشْامی ہورانی بندات ہے چلہ، بَشْامی بیت کہ بلوچانی لہتیں، دمگاں گشنت کہ
اے چلگ، جون، گڈسر، بندات بیت، مکران، دمگاں گشنت کہ پچ، ناہ، کپک، گوں اے
چلہ، بندات بیت بلے اسل، اے چلہ، جون، تھا بندات بیت۔ کہ جون، یازدہ، تاں تڑاپی
بے مولی، یا گوگلڈ بلاس بیت۔ پمیشکہ گوک گلڈ بلاسی، پداے چلہ، بندات بیت۔

بلوچستان، سرجمیں، دمگاں نیگ، عچانی، ہامین، ہم ہے چلگ، بندات بیت۔
اے چلہ، بابت، اے ہم گشگ بیت کہ وہ دے پتتیں، پور بزاں کہ پتتیں
استال زمین، کپنیت، زمین، سک، گرم بیت۔ اے گرمی، پورانی، گرمی گشنت۔ بنداتی
بیستیں روچاں کہ پور زمین، آنت، ہور، ہم کم بیت، یا وانہ بیت، پورانی، گرمی، پداولی، بشامی
ہور بندات بنت۔ ایشی، سانوڑ، ہم گشنت۔

اے چلہ ء بندات ء پچ رنگ بیت۔ سُہر و گوہار ئمکار بندات بیت۔ اے سُہر و اوی ئمکار بیت، سُہر و دومی ئمکار جنوری ء ماہ ء بندات بیت کہ اے وہاں دومی چلہ ء حشک بلاس بیت۔ کہورانی شنگر پاگ بیت۔ تیر بند ئستین استارانی در آیگ ئگوں بشامی ہورانی وہ بیت تیر بند ئاستار گشنٹ کہ جون ء ماہ 26ء در کا ہنت۔

میانی بَشش - تیر بندانی بَشش

(21 جولائی تا 31 اگست)

اے چلہ ء تیر بندانی چلہ گشنٹ، تیر بند پور سے ئاستار آنت کہ یک ہوری ء در کا ہنت۔ اے وہاں آمین ء میانجی بیت، اے روچاں پیڑناہ بلاس بیت ئبیگم جنگی ٹاک کپنٹ۔ انگور ئایندگہ نیبگ هم سرجی ء کا ہنت۔ موسم سک گرم بیت۔ بلوچستان ئہتین دمگاں اے بَشش ء ہورانی نمبراں چیر دیاں بزاں کہ زمین ء ننگا کرن آنت ئپدا شوم آنت ئیل کن آنت تاں گلہ ئمکار، آیگ، پدا گڑا ہمے نمبراں گلہ کش آنت۔ اے چلہ ئگڈہ ئکشتگیں کشار سُہر و گہار، ماش ئپر ماش ئایندگہ سردی ؋ کپنٹ۔ اے چلہ ئگڈی ئسہیل ئے ساچان بندات بیت۔ اے چلہ پور ئاستار زال وہ تم زانگ بیت۔

تیر بند سے کٹاریں ئاستار بنت کہ اے جون ء ماہ 26ء پورانی چلگ ء در کا ہنت پدا ایشانی چلہ سرجی 21 جولائی ؋ حساب ء بندات بیت تاں اگست ء ماہ سُہیل ؋ ساچان ؋ اے بَشش بلاس بیت۔ اے چلہ ئدرچک پدا واتر کنت ئدیم پہ رو در اتک ئے نیمگاں روت۔

سُہیل بَش

(1 ستمبر تا 10 اکتوبر)

سُہیل پور، پتھیں استاراں چے یک استارے۔ چونا ہا سُہیل، استارا گست، درکنیت، سُہیل، ساچان بندات بیت۔ بلے ایشی، چلہ چہ ایشی، در آیگ، پد بندات بیت۔ اے چلہ، ایرا ہت، چلہ ہم گشت۔ چیا کہ ایاے چلہ، گلڈ سراں سُہرو، گھر، رُون، موش، وہ بیت، ہایں آسراں بیت۔ میسک ہے چلہ، پل بیت۔ گلہ تم کارہم ہے چلہ، گلڈی، بندات بیت۔ بلوچستان، سارتیں، دمگاں اے وہ، کشتنگیں، گلہ سردی، کپیت، گرمیں ہندانی، گلہ سک شربیت۔ بلوچستان، گرمیں، دمگاں اے چلہ، ہوراں بہا گاہ بیت۔ شمش، آکلو بیت، ایندگ، حمدائی کاہ، ہم ردانہ۔

کرشنی

(11 اکتوبر تا 20 نومبر)

اے چلہ، گلہ، تم کارانگت، بر جاہ بیت۔ بلوچستان، سارتیں، دمگاں، ہم گلہ، کشنت، پس انہا میں کن آنت۔ کہ اے گلہ، سارتی، تا کر تیج، چلہ، پد پادکنیت۔ بلے گرمیں، دمگاں، آنگت، گلہ، تم کار بیت۔ میسک ہم پل ایشی، بندات، گوں ہلاں بیت۔ گور تیج، اولی گوات، ہم ہے چلگ، کنیت، گرمگ، موسم، ہلاسی، سارتی، موسم، سر بوہک، گمان، دن، بہار گاہ، ہدائی کاہ ردانہ، پدا آہان، حشکیں، چلگ، گیپت، بلے نہ مر آنت، جنوری، ماہ، پد اس بز بنت۔ ہایں، ناہ، شنگزاں، چہ، پہمیان، کنگ بنت۔

دومی چلے ہشک - تاکرچ

(21 نومبر تا 10 جنوری)

اے چلگ چہ چل روچ گیش نے بیت۔ چیا کہ ساری کوئی داریت۔ اے وہاں موسم ساریت بیت، پچ وڈیں دہل ٹمکار نہ بیت۔ بلے پچ گنش ہم ہے چلگ ہے بیت۔ چیا کہ پچ گنش گوں ٹمکاراں کار نیست۔ اے چلگ ہے وہاں دار ہرگ ہے شریں وہدے کہ اے موسم ہے دار وروک نہ وارت۔ اے چلہ ہاگاں ہورہ بہیت پدا ہم کشار نہ بیت۔

اے چلہ ہوران ہے مولی ہور گشک بیت چیا کہ اے وہاں پچ دہل ٹمکار نہ انت اے وہد ہورانی کشار بے مُز بنت۔ پاندگ ہے بدل ہے زمیندار تاوان روت۔ مچانی لٹ ہے چلگ ہے پاچ چک بنت، گنٹگ دور کنگ بنت ہے مچانی سپانی کنگ بیت، تاں کہ آمین جمال مہ بیت۔ لشکی ہے جھیل ہے چک گشک بنت تاں کہ پچ پہ برق ہا مین ہے نزور مہ بیت۔

متریں چلہ

(11 جنوری تا 20 فروری)

اے چلگ ہے شہرو ہے دومی ٹمکار بیت۔ گوہار ہے ایندگہ دہل اے چلگ ہے نہ بیت۔ گله ہے جو سبزگ ہے بنت۔ پچ گنش بلاس بیت۔ پچ بندگ ہے بنت، گریں ہندماں ڈر چکانی ہڑام ہے چلگ ہے گلڈی ہے بندات بیت۔ اے وہاں ہور ہم کم بیت۔ چیا کہ اے ہورانی حاسیں مو شمنے نہ انت۔

ہڑا ماءِ چلے

(20 فروری تا 25 مارچ)

اے چلگ ء ہور سک باز بیت بہارگاہ ء ہور بنت۔ اے ہور ان ء پلا رشود گشت۔ اے چلگ ہڑا ماءِ ہتم ء چلگ زانگ بیت۔ اے چلہ ء مرگ ؋ آیگ بندات بیت۔ اے موسم ء ہور بیت گڈا ماش ء گوہار دہل کہ گر میں ہندال کشگ بنت ایشانی ہم شتریں تُم کارئے۔ درچک ہڑا مام کن آنت، کلیر پل کن آنت۔ کھور منج بیت۔ بہارگاہ ہم بندات بیت۔

بہارگاہ

(25 مارچ تا 30 اپریل)

اے چلہ ء مرگ وران زوران بیت۔ گلمه رون ء موش بیت۔ کھور منج ء موسم میانجی ء سربیت، کلیر پل ریچ بیت ء گڈگ بندگ ء بیت۔ منج ہم پینک بنت، کھور شنگر بندگ ء بنت، بہارگاہ زوران بیت۔ اے چلہ ء پد سال ء اولی حشکیں چلہ بزاں گوک گڈ بندات بیت کہ اے وہاں منج وڈیں تُم کار نیست۔ (23)

جو لین ۽ جارجین سالدر (کلینڈر):

”سال، ماہ ۽ پیتگانی بھر باںک اولی رنڊ ۽ مصر بزاں کے سیر یا ۽ مردمائی کرت۔ جو لیں سیزرا زمانگ بزاں کے 46 چہ مہتر عیسیٰ ۽ پیش روما ۽ سلطنت ۽ ہم ہے زُرت آنت۔ ایشی ۽ راجو لین سالدر گشگ بیت۔ جو لیں سیزرا پنٹ ۽ ردا سال ۽ میان ۽ مارچ ۽ بدلت ۽ یک جنوری کنگ بوتگ۔ 1502ء پوپ گریگوری ۽ کلینڈر ۽ راشر کرت۔ ایشی ۽ رید ۽ چار دہ اکتوبر ۽ پنج شنبے ۽ روچ آت۔ آؤ کیں روچ ۽ بزاں کے آدینگ ۽ راپانزہ اکتوبر حساب کنگ بوت۔ اے جارجین سالدر نام ۽ چزانگ بیت ۽ مردو پی ۽ تاں آست آنت۔ ایشی ۽ چہ پیش نون ۽ تاں بازیں بدلي آرگ بوتگ آنت۔ 1900ء پروفیسر ایل۔ اے گراس گارڈ ۽ یک نوکیں اسکیم ے پیش کرت۔ کہ ایشی ۽ جہانی کلینڈر گشگ بوت۔ آئی ۽ تھا یک ماہ نے 31 روچ ۽ ڏودو ماہ 30,30 روچ نیگ آنت۔ ہر ماہ ۽ اولی روچ سن ڏے آنت۔ اولی ماہ ۽ پنج سن ڏے ۽ ایندگہ ماہاں چار چار سنڈ نے آنت۔ بلے اے سالدر را چونا مدار نہ بوت۔ (24)

روم سالدر:

”وہ دے روم ۽ مردمائی 753 پیش چہ عیسیٰ ۽ نامداریں شہر روم ۽ بن پدا یا رکرت آنت۔ گڈا ہے روچ ۽ چہ تو سالدر ٻنچی گرت۔ آئی ۽ سال 304 روچ نیگ آت ۽ یک سالے دہ ماہ نیگ آت۔ سال ۽ اولی ماہ مارچ ۽ بوتگ۔ پدارو میاں ایشی ۽ جنوری ۽ فروری مان کرت آنت ۽ ہمے ڏدا آہانی سال 355 روچ ۽ بوت۔ روم ۽ شہر

ءآباد بوگ ۽ ہپت سد سال ۽ پد شہنشاہ جو لیس سیز راء مارات کہ اے سالدر شرمنہ انت۔ چیا کہ یک مصری فلکیات ۽ زانتکارے ۽ کمک ۽ آئی ۽ سالدر ۽ تھا بدی آورت۔ ہمے ڏا سال ۽ 365 روچ ایر کنگ بوت انت ۽ ہر چار می سال ۽ یک روچ گیش کنگ بوت۔ کہ ایشی ۽ رالیپ ۽ سال گشگ بوت، ایشی ۽ رارومن سالدر گشت۔ سن عیسوی ۽ بنیات چہ ہے سالدر ۽ انت۔ (25)

عیسوی سالدر

”یورپ ۽ مردمان ہم سالدرے جو ڈکنگ ۽ جہد کرت ۽ اے جھدہ ۽ سوین ہم بوت انت۔ اصل ۽ اے سالدر رومن سالدر ۽ دیما شنگیں دروشم آت۔ اسل ۽ رومن کلینڈر ۽ بازیں بدی کنگ بوت انت۔ اے سالدر ۽ بندات چہ حضرت عیسیٰ ۽ پیدا کی ۽ بیت۔ اے سالدر ۽ رد ۽ سال ۽ دوازدہ ماہ ایر کنگ بوتگ انت ۽ پٹ ۽ پول ۽ پڑا نگ بوتگ کہ یک سالے سر جمی ۽ 365 روچ پنج کلاک 48 منٹ ۽ چل ۽ شش سکینڈ انت۔ سن عیسوی ۽ سال ۽ وہ زمین ۽ روچ ۽ گولائی ۽ یک چکرے جنگ ۽ گوں بیت۔ عیسوی سال 365 روچ ۽ بیت ۽ ہر چار می سال 366 می روچ ۽ بیت۔ کہ ایشی ۽ رالیپ سال گشت۔ لیپ سال ہما بیت کہ اے چار سالانی تھا ہر بانگ کنگ بوتگ۔ ایشی ۽ فروری ۽ ماہ 28 روچ ۽ بدل ۽ 29 روچ ۽ بیت۔ (26)

سن ہجری:

”اسلامی سن ۽ بندات چہ حضرت محمد ﷺ ۽ مکہ معظمه ۽ چہ مدینہ منورہ ۽ لد ۽ بار کنگ ۽ روچ ۽ چ بیت۔ ہمے ہاترا ہجری گشگ بیت، ہجرت ۽ مراد، حضور ﷺ ۽ مکہ مکرمہ ۽ را میل کنان ۽ یثرب بزاں کہ مدینہ ۽ نیمگ ۽ لد ۽ بار کنگ کہ اے اسلام ۽ آشوی ایس روچے زانگ بیت۔ اے وہاں اسلام ۽ انسانیت ۽ ہاترا یک سر جمیں رہبند ۽ دروشم ڙرت ۽ ایشی ۽ سر جمیں دنیا ۽ حاکمی ۽ بندات بوت کہ ایشی

ءَ رَا اسْلَامٌ ءَ مُسْتَرٍ يِسْ سَرْبَلَنْدِي زَانْگٌ ءَ پَهْمَگٌ بَيْتٌ - حضور ﷺ 27 صفر
 13 نبوت، 16 جولائی 622 عیسیٰ مکہ مکرمہ میں دات۔ ہجری سن، پنجم چہرے روچءَ بوت۔

ہجرت نبوی، پہنچہ سال، پد حضرت عمرؓ، خلافت، دورہ اسلامی سالدر جوڑ کنگ، گزر بوت۔ اے درگت، بازیں روایات آستانت کے ایشان یک روایتے ایشانت کے حضرت عمرؓ یک منگ نامہ یے پیش کنگ بوت کے ایشان وہد، بلاس بوگ شعبان ایرکنگ بوتگ آت۔ ایشان، سرا حضرت عمرؓ گشت کہ کجام شعبان ہما کے گوست یا ہے کہ روگ، انت یا ہے کہ کنیت انت۔

اسلامی سالدر، سال 354 روچءَ 8 کلاک بنت۔ ایشان، آسر، مسلمانانی وشیں روچ سن عیسیٰ، ہر دو ماہی کجام ہم روچءَ بوت کن انت۔ سن ہجری، دوازدہ ماہ بنت۔ ہر دو می ماہ 29 روچءَ بیت، ہر سہ سال، پد 12 ماہ، یک روچ گیش کنگ بیت۔ دانکہ سال، اولی روچءَ راماہ، ہر دو کنگ بہ بیت۔ گیشتر سال 354 روچءَ 8 کلاک بنت۔ یک ماہ ہے 29.5 روچءَ بیت۔

اسلامی ماہانی نام

محرم الحرام۔ صفر۔ ربیع الاول۔ ربیع الثاني۔ جمادی الاول۔ جمادی الثاني۔
 رجب المرجب۔ شعبان المعنظم۔ رمضان المبارک۔ شوال۔ ذیعقده۔ ذوالحجہ (27)

تقویم سالدر

”ایشیء مراد وہدانت، اے قدرتی وہد زمان، موسم ماہانی گوں بندوک بیت۔ وہد یکہ ماہانی سال، دراجی 354 روج 8 کلاک 48 منٹ، 46 سکینڈ بیت۔ روج، ماہانی سالاں دوازدھ ماہ بنت۔ بلے روج، سراچارگ بوکیں ماہانی روج جتا جتابنت۔ وہد یکہ ماہانی سال، ماہ، روج 29.5 بنت۔ پمیشلہ استال، روج، حساب، پرک بیت چیا کہ ماہ، روجاں بہر کنگ نہ بیت ہے ہاترا ہے دوداير کنگ بیت کہ سال، حساب، بہر بانگ کنگ بوت انت، ایشان لیپ، روج یا ماہ گیش کنگ بوت انت۔ تقویم گریگوری (”گریگورن“ سالدر) کہ مروچاں مزئیں کسائے کارمزب بہگ، انت۔ رومی تقویم بزاں کر روم، سالدر، چے زورگ بوتگ، کہ ایشیء مہتر عیسیٰ، چے پیش جولیس سیز زدہ شرکر تگ ات۔ اے شرکر تگیں سالدر۔ تقویم قیصری جولین سالدر، نام، چے زانگ بیت۔ تقویم قیصری، اپریل، جون، جولائی، اکتوبر، پانزدہ تھی، دومی ماہانی سیز زدہ تھی، نہی ماہ، میان، ہشتمنی روج، چہ پدا چھی، وانگ بنت۔ ہے ہاترا دھ جنوری میانی ماہ، چارمی ات۔ چیا کہ 366 روج، 6 کلاک، قیصری مال طول، گیش آت۔ ہے ہاترا شانزدہ تھی کرن، اعتدال بزاں بیست و یک مارچ، بدلتے یازدھ مارچ، بوتگ۔ پدا گلڈاپ پ گریگوری سیز زدہ تھی، اے پرمان دات کہ 1882، دہ روج بلاس کنگ بوت انت، سدانی سراہلاس بوکیں سال کبیہ گشگ بوت انت۔ وہدے آ400، گوں بہر بانگ کنگ بوت انت۔ رومن، گون، ہور نہ بوکیں ملکاں تقویم گریگوری، رانہ میں ات۔ پڑور انگلستان، اے 1762، رو درا تک، کلیسا، پیستمنی کرن، ہزرت عیسائی کلیسا، ماہانی تقویم ہے سدک، سرا آت کہ حضرت عیسیٰ

یکشنبے ۽ روج ۽ پا زندگ بیت ۽ قبر ۽ چہ در کنیت۔ ہمہ ہاتر الیسٹر پلشنبے ۽ روج ۽
دارگ لوطیت۔

اولی مجلس شوریٰ کہ 325ء، سیفیہ ۽ برجم دارگ بیت ہے پنت دیگ
بیت کہ اعتدال ربیعی ۽ گوزگ ۽ پد براوں ۽ پد آؤ کیں یکشنبے ۽ ایسٹر ۽ روج
دارگ بیت۔

مروچاں اے سال دردگہ درو شمے ۽ بو تگ۔ چیا کہ روج ۽ حساب ۽ ماہانی وہدء^۱
بازیں چیز زورگ نہ بو تگ انت۔ کوہنیں زمانگاں میانی زمنہ ۽ راجد پڑنے نامانی
جیڑہ باز جخاں پیدا ک کنت چیا کہ سال ہر وہدء حاکمانی نام ۽ کنگ بو تگ
انت۔ نامانی ایر کنگ ۽ رہبند بزاں کہ کجام حاسیں دپڑ ۽ گوں سالان ۽ شمار کنگ
۽ رہبند بزاں کہ حضرت عیسیٰ ۽ پیدا کی ۽ گوں سال ۽ بندات کنگ ۽ جیڑہ گیش
اٹگ۔ مرد پھی کہ ایندگہ سال در اسٹ انت آہاں یہودی تقویم بزاں کہ دوازدہ ماہ ۽
معہ لوند ۽ ماہ کہ نوزده سال ۽ تھاہ پست رند ۽ کنیت ۽ اسلامی سال در کہ ایشی ۽ کساس
33 سال گریگوری سال در ۽ 32 سال ۽ برو برت۔ (28)

جہان ۽ سالدر انی بنداتی ۽ وہ

1-	بھری سالدر	16 جولائی 622 عیسوی
-2	عیسوی سالدر	یک جنوری اولی عیسوی
-3	یونانی سالدر	یک ستمبر 5598 پیش چہ عیسوی
-4	قسططین سالدر	یک ستمبر 5508 پیش چہ عیسوی
-5	سکندر یہ سالدر	29 ستمبر 5502 پیش چہ عیسوی
-6	یہودی سالدر	17 اکتوبر 3761 پیش چہ عیسوی
-7	کالی یوگا سالدر	8 فروری 1302 پیش چہ عیسوی
-8	ابراہیمی سالدر	یک اکتوبر 1305 پیش چہ عیسوی
-9	چینی سالدر	1037 پیش چہ عیسوی
-10	اویسمیاتی سالدر	یک جولائی 774 پیش چہ عیسوی
-11	رومی سالدر	24 اپریل 753 پیش چہ عیسوی
-12	بحث نصر سالدر	26 فروری 747 پیش چہ عیسوی
-13	معزونی سالدر	یک ستمبر 312 پیش چہ عیسوی
-14	مکابی سالدر	166 پیش چہ عیسوی
-15	بکری سالدر	22 فروری 57 پیش چہ عیسوی
-16	جلین سالدر	یک جنوری 45 پیش چہ عیسوی
-17	اگسٹس سالدر	14 فروری 27 پیش چہ عیسوی

- 1 جنوری 38 پیش چه عیسوی 18- ہسپانوی سالدر
- یک ستمبر 49 عیسوی 19- تباہی یروشلم سالدر
- 16 جون 632 عیسوی 20- زرتشتی سالدر
- گیشینگ نہ بوگ 21- بلوچی سالدر
- (29)

ہندوہانی سالدر

”ہندوہاں ماہ ۽ رونچ ۽ گردش ۽ ہوری ۽ وقتی سال جوڑ کر گک- سال ۽ دوازدہ ماہ بنت ۽ رونچ جتنا جتنا بت- ماہانی نام ایش آنت۔
 چیت- بیسا کھ- جیٹھ- اساثرھ- ساون- بھاولوں- اسونج- کاتک- لکھر- پوہ-
 ما گھ- پھاگن
 اے ماہانی بندات ہندو حاکم بکر ماجیت ۽ حاکمی ۽ چہ بیت- بزاں کہ حضرت عیسیٰ علیہ اسلام ۽ پیدا کی ۽ چہ 57 سال پیش- (30)

ہندی وہد

وہدے رونچ سر ۽ طاک ۽ بیت ایشی ۽ رارونچ ۽ دوازدہ نج گشت ک
 ایش ہندی وہذا نگ بیت-

”معیاری وہد، اپنچو کے ایشیء انگریزیء Standard Time گشت ایشیء“ مراد ہما وہد انت کے کجام یک ملکے بہ بیت۔ یک جاہ نے وہد بیت کے ایشیء را ارزانیء ہاترا درائیں ملکء کارمز کنگ بیت۔ معیاری وہد گیشینگء شنور درائیں چ پیش کینڈ اریلوے پلانیرء انجینئر سر سینڈ فورڈ فلیمنگء 1870ء پیش کرتگء ایشیء دیما ایر کنانء 27 مکانی ڈال 1884ء واشنگٹنء ایشیء سرا جبر کرتگ۔ سر سینڈ فورڈ فلیمنگء شنور رامنگ بوتگ۔ چیا کہ لندنء نز یکء یک میتھیگء گر پیچ کے صفر درجہء سرا انت ایشیء راجہانء معیاری وہد گچین کنگ جاہ منگ بوت۔ پاکستانء معیاری وہد گیشینگء شنور پروفیسر محمد انورء پیش کرتگ۔ آریاضی دانے ات۔ آئیء اے تچک کرتگ کہ پاکستانء بھارتء وہد یک حساب نہ انت بلکن دے ایشیء نیم کلاکء تپاوت است انت، پمیشکہ یک اکتوبر 1951ء پاکستانء معیاری وہد گیشینگ بوتگ۔ پاکستانء چونڈا سیالکوٹء یک جاہ چہ کہ اے 75 درجہ رو دراٹک نز میںء 20 درجہ گوریچانء انت۔ پاکستانء معیاری وہد گیشینگ بوتگ کہ اے گر پیچ چ پیچ کلاکء دیما انت۔“ (31)

نوری سال

”استال چے زمینء چچخو دور انت اے جبرء گیشینگ کنگ گران انت۔ اے دوری ہمنچو گیش انت کہ آئیء کساس لس دوریء اکائیء چ کپکء بدلء نوری سالء چہ کنگ بیت۔ دوریء کساس کنگ وہدء زریعہ کجام رنگء کنگ بوت کنت۔ ایشیء چوبزان ات کہ کسے شمارا چ جست کنت کہ شمے کارگس یا کہ

وانگجا چپخو دوری ء انت۔ گڈا تو پسونے کہ ہے پانزدہ منٹ ۽ راہ بیت۔ جست
کنوک ء کساس بیت کہ اے دوری چپخو بوت کنت چیا کہ پیادگ روگ ء
کساس آئی ۽ زہن ء بیت۔ سائنسدانان استارانی دوری ۽ بابت ۾ ہمچو کہ سرپدی
گپتگ انت، آ دراہ رُزنہ ہی ۽ زریعہ ۽ بوتگ انت۔ ہے ہاترا استالانی دوری ۽
بابت ۽ روشنہ ہی ۽ تیزی ۽ رابنیات جوڑ کنگ بوتگ۔

وہدے سائنسدان استالانی بابت ۽ گپ جن انت کہ اے استال
5 نوری سال ۽ دوری ۽ انت گڈا ایش ۽ مراد ایش کہ اے استار ۽ روشنہ ہی ۽ تاں
ز مین ۽ سربو ڳ ۽ پچ سال ۽ وہ درکار بیت۔

روشنہ ہی ۽ رفتار 3 لکھ کلومیٹر یک سکینڈے بیت۔ وہدے یک
نوری سالے 90 کھرب کلومیٹر ۽ چہم گیش بیت۔ زہن ۽ انچو حساب دارگ سک
گران انت۔ وہدے یک سالے ۽ وہدے آرزاں ۽ گوں کساس جنگ بوت
کنت۔ چوک نوری سال یک دروشئے کساس جنگ نے یا کہ حساب کنگ نے
کہ ایش ۽ زریعہ ۽ استارانی یک دومی ۽ چہ دوری ۽ کساس جنگ بیت۔“ (32)

سرشون:

- 1- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“، لاہور، اردو سائنس بورڈ، 2006، تاکدیم 112
- 2- سید ظہور شاہ ہاشمی، ”سید گنج“، بلوجی لبز بلد، کراچی، 2000، تاکدیم 260
- 3- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“----- تاکدیم 112
- 4- پداہمیش----- تاکدیم 113
- 5- پداہمیش----- تاکدیم 114
- 6- پداہمیش----- تاکدیم 114
- 7- پداہمیش----- تاکدیم 115
- 8- پداہمیش----- تاکدیم 116
- 9- پداہمیش----- تاکدیم 117
- 10- پداہمیش----- تاکدیم 118

https://books.google.com_11

.pk/books?id=9Za4jdBEVB4C&hl=en/overviwe of watch
pp. 121 ff., History of the hour: clocks and modern _12
temporal orders, Gerhard Dohrn-van Rossum, University of
Chicago Press, 1996, ISBN 0-226-15510-2.

Milham, Willis I. (1945). Time and Timekeepers. New _13
York: MacMillan. ISBN 0-7808-0008-7., p.330, 334

- 14- ارباب عبدالوکیل، ”ناپ تول“----- تاکدیم 122

تاكديم	122	15_ہميں
تاكديم	123	16_پاہميں
تاكديم	123	18_پاہميں
تاكديم	124	19_پاہميں
تاكديم	126	20_پاہميں

http://www.considerthis. _C.F. Castleberry_21

<http://www.considerthis.net/Files/Textfile/paganweekdaynames.htm>

Stabej, Jože (1966). "Ob petstoletnici škofjeloškega _22
zapisa slovenskih imen za mesece" [On the 500th
Anniversary of the Škofja Loka Recording of Slovene Month
Names]. Loški razgledi (in Slovenian) (Muzejsko društvo
Škofja Loka [Museum Society of Škofja Loka]) 13. ISSN
0459-8210.

23_ناکویشاں، واجہ گا جیان، ناصر سالانی، نسیم جمال الدینی، عزیز مراد، ایندگ، فون ۶ سرہ جست ۶ پرس ۶
دیکم پر دیکی احوال۔

https://en.wikipedia.org/wiki/Calendar#History_24

Macrobius, Saturnalia, tr. Percival Vaughan Davies _25
(New York: Columbia University Press, 1969), book I,
chapters 12–13, pp. 89–95.

Metzger/Coogan, Oxford Companion to the Bible, p. _26
513, 649.

Fazlur Rehman Shaikh, Chronology of Prophetic _27

Events (London: Ta-Ha Publishers Ltd., 2001), p. 157.52

28- ارباب عبدالوکیل، ”ناپ تول“ - تاکدیم 133

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_calendars_29

https://en.wikipedia.org/wiki/Hindu_calendar#cite_note-6_30

Butowsky, Harry (1989). "Allegheny Observatory". _31

Astronomy and Astrophysics. National Park Service.

Retrieved September 10, 2013.

32- ارباب عبدالوکیل ”ناپ تول“ - تاکدیم 134